

Saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon

1.	Innledning.....	2
2.	Generelle saksbehandlingsregler	2
2.1	Definisjoner.....	2
2.2	Inhabilitet.....	3
2.3	Veiledningsplikt.....	3
2.4	Foreløpig svar og forhåndsvarsel.....	4
2.5	Utrednings- og informasjonsplikt.....	4
2.6	Taushetsplikt	4
2.7	Partenes rett til innsyn.....	5
2.8	Part med ukjent adresse	6
2.9	Klage og omgjøring.....	6
3	Adopsjon – Formål og rettsvirkninger	7
4	Når adopsjonssøknaden skal avgjøres i Norge.....	8
4.1	Søker eller barnet må ha vanlig bosted i Norge	8
4.2	Søknaden skal avgjøres etter norsk rett.....	8
4.3	Adopsjon gitt i utlandet i strid med adopsjonsloven.....	8
5	Instanser i en adopsjonssak og deres oppgaver	9
6	Generelle vilkår for adopsjon og forhåndssamtykke til adopsjon.....	13
6.1	Adopsjon skal være til barnets beste	13
6.2	Grunnleggende krav til søkere.....	14
6.3	Forbud mot vederlag.....	15
7	Nasjonale adopsjoner – spesielle krav og skjønnsutøvelsen.....	16
7.1	Krav om samtykke og uttalelse til adopsjonen	16
7.2	Adopsjon av stebarn (stebarnsadopsjon).....	19
7.3	Adopsjon av personer som har fylt 18 år	24
7.4	Adopsjon av barn søker allerede har foreldreansvar for	26
7.5	Adopsjon av barn som søker er i familie med	26
7.6	Adopsjon av barn under omsorg av barnevernstjenesten.....	27
7.7	Ny adopsjon av adopterte	27
7.8	Nasjonal adopsjon av spedbarn	28
8	Internasjonale adopsjoner – Spesielle krav og skjønnsutøvelsen	31
8.1	Krav om formidlingsbekreftelse fra en adopsjonsorganisasjon	31
8.2	Bufetat kan gi tillatelse til adopsjon utenom organisasjon.....	32
8.3	Søker må ha gjennomført adopsjonsforberedende kurs	33
8.4	Søker må ha forhåndssamtykke til å adoptere.....	33
8.5	Adopsjon av barn med behov for spesiell støtte	33
8.6	Vurderingen av barnets beste	34
8.7	Søker må informere om endringer i sin livssituasjon	38
8.8	Forhåndssamtykket kan trekkes tilbake.....	38
8.9	Bufdir skal godkjenne utlandets forslag til adopsjon	38
8.10	Oppfølgingsrapporter til myndigheten i opprinnelseslandet	38
9	Adopsjonsbevilling og registrering av adopsjonen	39
10	Adopsjonssøknaden	39
11	Oversikt over konvensjoner, aktuelle lover, forskrifter og retningslinjer mv.	41
	Konvensjoner.....	41
	Aktuelle lover, forskrifter og delegeringsvedtak.....	41
	Rundskriv/Retningslinjer/Veiledere.....	41

1. Innledning

I rundskrivet gir departementet en oversikt over reglene som gjelder for behandlingen av søknader om adopsjon av barn bosatt i Norge og søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Rundskrivet gir også veiledning for vurderingene adopsjonsmyndighetene skal gjøre når de behandler og avgjør en adopsjonssøknad.

Rundskrivet er ment for Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker, adopsjonsorganisasjonene og kommunene. Adopsjonssøkere kan også ha nytte av rundskrivet som generell informasjon.

Rundskrivet gjelder for adopsjonssøknader som Bufetat mottar fra 1. juli 2018. For søknader som ble mottatt før 1. juli 2018, gjelder rundskriv Q-1045-2016 og rundskriv Q-2015-28 med kommentarer til forskrift 30.01.2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra utlandet. Forslag til tildelinger av barn fra utlandet som mottas etter 1. juli 2018, behandles likevel etter ny adopsjonslov, selv om tildelingen bygger på forhåndssamtykke gitt etter adopsjonsloven av 1986, jf. forskrift om adopsjon § 28 første ledd. Det samme gjelder tildelinger av norsk spedbarn der adopsjonen ikke er innvilget før 1. juli 2018.

2. Generelle saksbehandlingsregler

I dette kapitlet gir departementet en kort oversikt over generelle sakbehandlingsregler som gjelder ved behandlingen av adopsjonssøknader. Reglene i forvaltningsloven skal legges til grunn i adopsjonssaker hvis ikke annet følger av adopsjonsloven, jf. adopsjonsloven § 35 første ledd.

2.1 Definisjoner

Forvaltningsloven stiller særlige krav til saksbehandlingen når forvaltningen treffer «enkeltvedtak». Loven gir også personer som er «parter» i saken særlige rettigheter før, under og etter behandlingen av saken.

2.1.1 Enkeltvedtak

Avgjørelsen om å innvilge eller avslå en søknad om adopsjon eller forhåndssamtykke til adopsjon, er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b). Adopsjonsmyndighetene må derfor følge forvaltningslovens regler for enkeltvedtak når de behandler en adopsjonssøknad.

Ved internasjonale adopsjoner velger myndighetene i landet der barnet har sitt vanlige bosted, adoptivforeldre til barnet. Tildelingen skal godkjennes av norske adopsjonsmyndigheter, jf. adopsjonsloven § 22. Avgjørelsen om å godkjenne eller ikke godkjenne en tildeling, er ikke et enkeltvedtak.

2.1.2 Hvem som er parter i en adopsjonssak

Ifølge forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e) er en part en «person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder».

Etter forvaltningsloven har partene særlige rettigheter under behandlingen av en sak og når saken er ferdigbehandlet, rett til for eksempel forhåndsvarsel, dokumentinnsyn, underretning om og begrunnelse for vedtak, og klagerett.

Hvem som er parter i en adopsjonssak, avhenger av om saken gjelder innenlands- eller utenlandsadopsjon.

Innenlandsadopsjon

Ved søknad om innenlandsadopsjon er barnet, søkerne, barnets opprinnelige foreldre og andre som har foreldreansvaret for barnet, parter i saken.

Barn som er under 18 år kan som hovedregel ikke ivareta partsrettighetene sine selv. Barnets verge representerer barnet i saken, om ikke annet er bestemt. Det er normalt den eller de som har foreldreansvaret som er barnets verge, jf. vergemålsloven § 16.

Utenlandsadopsjon

Ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet retter vedtaket seg bare mot søkerne. Det er derfor bare søkerne som er parter i saken.

2.2 Inhabilitet

Inhabilitet er betegnelse på en situasjon hvor noen har en slik tilknytning til en sak eller sakens parter at vedkommende av den grunn anses som uskikket til å medvirke ved en vurdering eller avgjørelse.

Etter forvaltningsloven § 6 er en offentlig tjenesteperson inhabil. Dette gjelder blant annet hvis han:

- selv er part i saken
- er søster eller bror til en av partene
- er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken eller har vært gift eller er forlovet med en part
- er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part
- er verge eller fullmektig for en part i saken, eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte.

En tjenesteperson kan også være inhabil hvis det er andre særegne forhold som svekker tilliten til at han er upartisk. Slike særegne forhold kan for eksempel være nært vennskap eller uvennskap mellom tjenestepersonen og parten. Et vanlig godt bekjentskap og samarbeid gjør normalt ikke at tjenestepersonen er inhabil. En viss personlig motvilje er heller ikke nok. Det samme gjelder hvis det oppstår uoverensstemmelse mellom adopsjonssøkere og en saksbehandler under utredningen og behandlingen av en sak.

En offentlig tjenesteperson må selv avgjøre om habilitetskravene i forvaltningsloven § 6 er oppfylt. Hvis tjenestepersonen er i tvil, må hun eller han be sin nærmeste overordnede om å avgjøre spørsmålet, jf. forvaltningsloven § 8 første ledd. Er det fortsatt tvil om tjenestepersonen er inhabil, bør hun eller han ikke behandle søknaden.

Hvis en tjenesteperson er inhabil, skal hun eller han verken utrede adopsjonssøker eller delta i avgjørelsen av adopsjonssaken, jf. forvaltningsloven § 6 første ledd. Det samme gjelder hvis det er tjenestepersonens direkte overordnede som er inhabil. Som hovedregel skal det da oppnevnes en stedfortreder for tjenestepersonen, jf. forvaltningsloven § 9. I særlige tilfeller kan departementet bestemme at en sak skal overføres til et sideordnet eller overordnet organ.

2.3 Veiledningsplikt

Etter forvaltningsloven § 11 har alle instansene som behandler en sak, alminnelig veiledningsplikt. Forskrift 15. desember 2006 nr. 1456 til forvaltningsloven (forvaltningslovforskriften) kapittel 2 gir nærmere regler om veiledningsplikten og om måten veiledningen skal gis på.

Veiledningsplikten gjelder både overfor partene i en sak som er til behandling og overfor personer som har spørsmål av mer generell karakter. Under behandlingen av en adopsjonssak skal tjenestepersonen av eget tiltak vurdere partenes behov for veiledning.

Saksbehandler skal gi veiledning om gjeldende lover, forskrifter og vanlig praksis på området. Saksbehandler skal også gi veiledning om generelle saksbehandlingsregler, særlig om parters rettigheter og plikter etter forvaltningsloven og adopsjonsloven.

Både Bufetat, Bufdir og adopsjonsorganisasjonene har veiledningsplikt i adopsjonssaker. Den som veileder må være forsiktig med å uttale seg om sannsynligheten for at en adopsjonssøknad vil bli innvilget.

2.4 Foreløpig svar og forhåndsvarsel

Når en adopsjonssøknad er mottatt i Bufetat, skal søknaden behandles og avgjøres uten ugrunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11 a. Hvis søknaden ikke kan avgjøres innen én måned, skal Bufetat sende partene et foreløpig svar hvor det opplyses om grunnen til at søknaden ikke kan behandles tidligere og når partene kan forvente at saken er ferdigbehandlet.

Etter forvaltningsloven § 16 skal en part som ikke allerede har uttalt seg i saken, varsles og gis anledning til å uttale seg før adopsjonssøknaden avgjøres. Hvis en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal også den mindreårige forhåndsvarsles.

I forhåndsvarslet skal Bufetat opplyse om hva saken gjelder og om andre forhold som det er nødvendig at parten får vite for å kunne ivareta sine interesser i saken.

Bufetat bør samtidig innhente nødvendige samtykker og erklæringer fra barnets foreldre og barnet.

Forhåndsvarsling kan unnlates i noen tilfeller, jf. forvaltningsloven § 16 tredje ledd. Mest praktisk er når en part ikke har kjent adresse.

Ved søknad som gjelder anonym adopsjon må Bufetat sikre at partene holdes ukjent for hverandre.

2.5 Utrednings- og informasjonsplikt

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før det avgjør saken, jf. forvaltningsloven § 17. Utredningsplikten innebærer at Bufetat må klarlegge faktum i saken og kontrollere at opplysningene som er gitt er riktige.

I kapittel 10 gir departementet en oversikt over hva en søknad om adopsjon og forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet skal inneholde og hvordan ulike opplysninger skal dokumenteres.

Hvis det er nødvendig for å få søknaden godt nok opplyst, kan Bufetat kreve tilleggsopplysninger fra søker og innhente en uttalelse fra Bufetats rådgivende lege og/eller psykolog. Ved nasjonal adopsjon av spedbarn og forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet, kan Bufetat også innhente opplysninger fra personer i søkerens nettverk, jf. forskrift om adopsjon § 5 andre ledd. Hvis uttalelsene eller tilleggsopplysningene omfatter personopplysninger om andre enn søker, skal Bufetat på forhånd innhente samtykke fra den opplysningene gjelder til å be om opplysningene.

Opplysninger som Bufetat mottar under saksforberedelsen skal som hovedregel forelegges partene for uttalelse, jf. forvaltningsloven § 17.

2.6 Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan har plikt til å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det hun eller han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om noens personlige forhold, jf. forvaltningsloven § 13.

Både utredere og saksbehandlere i Bufetat har taushetsplikt etter reglene i forvaltningsloven, jf. adopsjonsloven § 35. Det samme har medlemmer og varamedlemmer i det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker, Bufetats rådgivende lege og psykolog, ansatte i kommunene som bistår i saken og alle andre som tar oppdrag for adopsjonsmyndigheten eller bistår i forbindelse med opplysning av en adopsjonssak. Taushetsplikten gjelder også for adopsjonsorganisasjonene og de som utfører tjeneste eller arbeid for en adopsjonsorganisasjon.

Taushetsplikten omfatter alle personopplysninger om partene, også opplysninger om fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerskap, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Slike opplysninger kan røpe et adopsjonsforhold, som er et «personlig forhold» etter forvaltningsloven § 13. Hvem som er parter i en adopsjonssak, er derfor i seg selv taushetsbelagte opplysninger.

Taushetsplikten gjelder også etter at han eller hun har avsluttet tjenesten, oppdraget eller arbeidsforholdet.

2.7 Partenes rett til innsyn

En part har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, med mindre annet følger av reglene i forvaltningsloven §§ 18 til 19.

En mindreårig part har også rett til innsyn i adopsjonssaken, men mindreårige under 15 år skal ikke gis innsyn i opplysninger som er taushetsbelagte, se forvaltningsloven § 18.

Departementet legger til grunn at søkere har rett til innsyn i hele sosialrapporten, med mindre rapporten inneholder opplysninger som han eller hun ikke har rett til innsyn i, jf. forvaltningsloven §§ 18 til 19. Dette kan være opplysninger om en annen persons helseforhold eller andre forhold som av særlige grunner ikke bør gis videre.

Uttalelsen fra Bufetats rådgivende lege eller psykolog kan inneholde råd og vurderinger som partene ikke har krav på innsyn i, jf. forvaltningsloven § 18 b andre ledd. Bufetat skal likevel vurdere om han eller hun kan få innsyn i uttalelsen, jf. forvaltningsloven § 18 andre ledd. Som hovedregel skal uttalelsen sendes til søker sammen med vedtaket.

Avslag på søknad om innsyn kan påklages, jf. forvaltningsloven § 21.

2.7.1 Særlige regler om innsyn i adopsjonssaker

Adopsjonsloven § 37 begrenser i noen tilfeller partenes innsynsrett etter forvaltningsloven. Bestemmelsen slår fast at partene i en adopsjonssak kan holdes ukjent for hverandre (anonym adopsjon). Nasjonale adopsjoner av spedbarn hvor biologiske foreldre har bedt adopsjonsmyndighetene om bistand til å adoptere bort barnet, er i praksis alltid anonyme. Barnets foreldre får ikke opplyst hvem som er barnets adoptivforeldre, og adoptivforeldrene får ikke opplyst hvem barnets biologiske foreldre er.

Adopsjonsloven § 39 utvider den adoptertes innsynsrett etter forvaltningsloven. Bestemmelsen slår fast at alle adopterte som har fylt 18 år har krav på å få opplyst fra adopsjonsmyndigheten hvem hans eller hennes opprinnelige foreldre er. Denne informasjonen er så viktig for den adopterte at adopsjonsmyndighetene ikke kan unnta denne etter forvaltningsloven §§ 18-19. Lever ikke adoptivbarnet, har eventuelle etterkommere av den adopterte rett til å få opplyst hvem de opprinnelige foreldrene til adoptivbarnet er.

Når adoptivbarnet har fylt 18 år, skal adopsjonsmyndigheten skriftlig informere den adopterte om innsynsretten etter adopsjonsloven og forvaltningsloven, jf. adopsjonsloven § 39. Slikt informasjonsbrev skal bare sendes til barn som er adoptert etter 1. juli 2018, jf. adopsjonsloven § 53.

2.7.2 Om vedtaket

Forvaltningsloven stiller krav om at enkeltvedtak skal være begrunnet og at partene i saken skal informeres om utfallet av saken.

2.7.3 Begrunnelsen for vedtaket

Som hovedregel skal et enkeltvedtak begrunnes samtidig med at vedtaket treffes, med mindre en søknad innvilges og det ikke er grunn til å tro at noen av partene vil være misfornøyd med vedtaket, jf. forvaltningsloven § 24.

Vedtaket om adopsjon eller forhåndssamtykke til adopsjon endrer rettslige familieforhold og er i den forstand svært inngripende for partene i saken. Bufetat skal derfor alltid begrunne et vedtak om adopsjon eller forhåndssamtykke til adopsjon, også hvis søknaden innvilges. Begrunnelsen sikrer at den adopterte vil kunne få kunnskap om hvilke fakta og vurderinger adopsjonsmyndigheten bygget avgjørelsen på.

Bufetat skal vise til reglene vedtaket bygger på, jf. forvaltningsloven § 25. Kravet omfatter alle typer regler, enten de er gitt i lov, forskrift, retningslinjer eller følger av ulovfestede regler. Hvis det er nødvendig for at parten skal forstå vedtaket, skal Bufetat gjengi innholdet i reglene.

I begrunnelsen skal Bufetat også nevne de faktiske forholdene som vedtaket bygger på. Framstillingen av fakta skal vise at lovens vilkår for å treffe vedtaket er oppfylt og hvilke forhold som ligger til grunn for skjønsmessige vurderinger i saken.

Bufetat kan unnlate å begrunne vedtaket hvis begrunnelsen vil røpe opplysninger som partene ikke har krav på innsyn i, jf. forvaltningsloven § 24 tredje ledd.

Ved søknad om anonym adopsjon må Bufetat sikre at partene holdes ukjent for hverandre.

2.7.4 Informasjon om vedtaket («underretning»)

Forvaltningsorganet skal så snart som mulig informere (underrette) partene i saken om vedtaket, jf. forvaltningsloven § 27. Hvis en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal også den mindreårige få informasjon om vedtaket.

I underretningen skal Bufetat informere om klageadgangen, klagefristen, hvem som er klageinstans, framgangsmåten ved klage, og partenes innsynsrett. Hvis det er grunn til det, skal Bufetat også opplyse om adgangen til å få dekket sakskostnader etter forvaltningsloven § 36. Det kan for eksempel være aktuelt hvis søker har hatt utgifter til advokat og får omgjort et avslag på søknad om adopsjon.

Bufetat skal også opplyse om at en klage skal sendes regionen til forberedende behandling, jf. forvaltningsloven § 32.

Gjelder underretningen et vedtak om forhåndssamtykke til adopsjon, skal Bufetat informere søker om adgangen til å søke om engangsstøtte og navneendring når adopsjonen er gjennomført.

2.8 Part med ukjent adresse

I enkelte saker kan det mangle opplysninger om en av partenes adresse eller oppholdssted.

Bufetat bør i slike tilfeller sende brev både digitalt/fysisk og rekommandert til partens siste registrerte adresse i folkeregisteret. Normalt må det legges til grunn at parten har mottatt brevet selv om han eller hun ikke svarer. Kommer brevet i retur, skal Bufetat spørre de andre partene om de kjenner til andre aktuelle adresser, for eksempel arbeidsgivers adresse, e.l.

Hvis en part med ukjent adresse oppholder seg i utlandet, kan Bufetat ta direkte kontakt med norsk utenriksstasjon og be om bistand med å oppspore parten og overlevere saksdokumenter.

Bufetat må sikre at taushetsplikten ikke brytes i kontakten med andre enn partene i saken.

2.9 Klage og omgjøring

Partene i saken kan påklage adopsjonsvedtaket til Bufdir, jf. forvaltningsloven § 28. Fristen for å klage er 3 uker fra underretningen om vedtaket kom fram til parten.

Ved nasjonale adopsjoner må barn som har fylt 12 år selv samtykke til å bli adoptert, se punkt 7.1.2. Fordi barnets samtykke er et absolutt vilkår for å innvilge adopsjon, kan barnet klage på vedtaket hvis adopsjon er innvilget og barnet mener det er mangler ved samtykket det har gitt. Det kan for eksempel være aktuelt hvis barnet mener det ikke fikk tilstrekkelig informasjon om hva en adopsjon innebærer og derfor ikke forsto hva det samtykket til. Barnet kan ikke klage på vedtak om å avslå en adopsjonssøknad. Ved avslag på en adopsjonssøknad sikres barnets rettigheter ved at de andre partene i saken kan påklage vedtaket.

Også andre med rettslig klageinteresse kan påklage et adopsjonsvedtak. Det kan for eksempel være besteforeldre eller andre som har rett til samvær med barnet etter barneloven § 45. Årsaken til at også disse kan ha klagerett, er at deres samværsrett vil gå tapt ved adopsjonen.

En søker som er registrert for nasjonal adopsjon av spedbarn etter reglene i adopsjonsloven § 14, er ikke part i sak som gjelder tildeling av et barn til en annen søker. En søker som mener seg forbigått kan ikke klage over at en annen har fått adoptere, jf. adopsjonsloven § 36.

Hvis klagen på et adopsjonsvedtak er fremmet av en annen enn adopsjonssøker, må adopsjonssøker bekrefte at han eller hun fortsatt ønsker å adoptere barnet før klagen behandles. Uten en slik bekreftelse faller adopsjonssøknaden bort, og klagen må avvises.

Klagen skal sendes til Bufetat, som skal forberede og opplyse klagesaken. Bufetat skal informere de andre partene i saken om klagen og gi dem anledning til å uttale seg. Bufetat kan innhente nye opplysninger, som også skal forelegges partene i saken. Hvis Bufetat kommer til at det ikke er grunnlag for å endre vedtaket, skal saken sendes Bufdir for klagebehandling så raskt som mulig. Bufetat skal sende kopi av oversendelsesbrevet til partene i saken.

Et adopsjonsvedtak kan i enkelte tilfeller omgjøres selv om det ikke er påklaget, jf. forvaltningsloven § 35. Bufetat eller Bufdir kan for eksempel trekke tilbake et forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet hvis det kommer fram opplysninger om at søkerne ikke lenger oppfyller vilkårene for å adoptere, jf. forskrift om adopsjon § 6, se punkt 8.7. Et adopsjonsvedtak kan ikke omgjøres etter forvaltningsloven § 35 senere enn ti år etter vedtakstidspunktet, jf. adopsjonsloven § 40.

3 Adopsjon – Formål og rettsvirkninger

Formålet med adopsjonsloven er at adopterte barn skal få en trygg oppvekst ved at det etableres varige, rettslige bånd som tilsvarer forholdet mellom barn og foreldre, jf. adopsjonsloven § 1. Ved adopsjon av personer som er fylt 18 år, er formålet med loven å bekrefte rettslig eksisterende bånd tilsvarende forholdet mellom barn og foreldre.

Ved adopsjon endres barnets rettslige familietilknytning. Et adoptivbarn og dets etterkommere får samme rettslige stilling som om adoptivbarnet var adoptivforeldrenes egenfødte barn, jf. adopsjonsloven § 24. Ved stebarnsadopsjon får barnet samme rettsstilling som det ville ha fått om det var deres felles barn. Det samme gjelder dersom barnet adopteres av forelderens tidligere ektefelle eller samboer.

Samtidig som adoptivbarnet får rettslig status som adoptivforelderens barn, brytes barnets rettsforhold til opprinnelige slekt. Det innebærer at biologiske foreldrene mister foreldre- og forsørgelsesansvaret for barnet og at barnet og foreldrene ikke lenger har rett til samvær med hverandre. Barnet vil heller ikke ha arverett etter biologiske foreldre og deres slekt. Ved stebarnsadopsjon er det bare barnets rettsforhold til den ene forelderens som brytes.

En adopsjon er endelig og kan ikke oppheves.

En adopsjon som er innvilget i utlandet på grunnlag av et norsk forhåndssamtykke til adopsjon (internasjonal adopsjon), gjelder i Norge, jf. adopsjonsloven § 46. Det samme gjelder hvis Bufetat anerkjenner en utenlandsk adopsjon som er gjennomført uten norsk forhåndssamtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 47. Adopsjonen vil i begge tilfeller ha de samme rettsvirkningene som om adopsjonen var innvilget her, jf. adopsjonsloven § 49.

4 Når adopsjonssøknaden skal avgjøres i Norge

Adopsjonsloven § 43 regulerer når en adopsjonssøknad skal behandles og avgjøres av norske myndigheter.

4.1 Søker eller barnet må ha vanlig bosted i Norge

En søknad om adopsjon eller forhåndssamtykke til adopsjon kan avgjøres i Norge hvis søkeren eller barnet har sitt «vanlige bosted» her, jf. adopsjonsloven § 43 første ledd. Hvis ektefeller eller samboere søker om adopsjon sammen, må begge ha sitt vanlige bosted i Norge.

Som et utgangspunkt vil en persons vanlige bosted være det landet der personen faktisk bor til vanlig og har bodd i over tid. Et midlertidig opphold i et land fører ikke til at personen har fått vanlig bosted der. En person som er bosatt i Norge og som reiser til utlandet for å gjennomføre en adopsjon, vil derfor fortsatt ha sitt vanlige bosted her. Ved vurderingen av barnets vanlige bosted, må det normalt legges avgjørende vekt på hvor barnet faktisk oppholder seg.

4.1.1 Spesielle tilfeller

Norske adopsjonsmyndigheter kan i spesielle tilfeller avgjøre en adopsjonssøknad selv om verken søkerne eller barnet har sitt vanlige bosted her, jf. adopsjonsloven § 43 andre ledd.

Hvis søkeren eller barnet er norsk statsborger og bostedslandet ikke har myndighet (jurisdiksjon) til å avgjøre adopsjonssøknaden, kan adopsjonssøknaden avgjøres i Norge. Det kan for eksempel være tilfelle hvis landet ikke har adopsjon regulert i sin lovgivning eller krever at søker er statsborger i landet.

En adopsjonssøknad kan også avgjøres i Norge hvis «særlige grunner» tilsier det og saken har nær tilknytning til Norge. Det kan for eksempel være aktuelt hvis utenlandske statsborgere har bodd lenge i Norge og fortsatt skal oppholde seg her i noe tid, uten at de anses å ha sitt vanlige bosted her. Bestemmelsen er ifølge forarbeidene ment å være en snever unntaksregel. Det er en forutsetning at norske myndigheter kan gjøre forsvarlige vurderinger av søker. Bufetat kan for eksempel kreve at søker er godkjent for adopsjon også av myndighetene i bostedslandet.

4.2 Søknaden skal avgjøres etter norsk rett

Bufetat skal avgjøre adopsjonssøknaden etter norsk rett, jf. adopsjonsloven § 44.

Gjelder søknaden adopsjon av et barn under 18 år som har sitt vanlige bosted i et annet land, skal likevel spørsmålet om samtykke fra foreldre eller verger vurderes etter det andre landets rett.

4.3 Adopsjon gitt i utlandet i strid med adopsjonsloven

Hvis en adopsjon blir innvilget i utlandet i strid med adopsjonslovens regler fordi barnet har sitt vanlige bosted i Norge eller er norsk statsborger på avgjørelsestidspunktet, anerkjennes adopsjonen ikke i Norge, jf. adopsjonsloven §§ 46 andre ledd. Hvis særlige grunner taler for det og det er til barnets beste, kan Bufetat region øst likevel bestemme at den utenlandske adopsjonen skal gjelde her, jf. adopsjonsloven § 47 andre ledd. Bestemmelsen er ment som en snever unntaksregel.

5 Instanser i en adopsjonssak og deres oppgaver

Flere instanser har oppgaver i en adopsjonsprosess, fra søker første gang får informasjon om adopsjon og i tiden etter at adoptivbarnet har kommet til Norge.

I dette kapittelet gir departementet er oversikt over de ulike instansene og deres ansvar og oppgaver i adopsjonsprosessen. Ansvar og oppgavene følger av adopsjonsloven, forskrift om adopsjon og delegasjonsvedtak fra departementet.

Dette kapittelet gir også en nærmere beskrivelse av adopsjonsorganisasjonenes ansvar og oppgaver i adopsjonsprosessen.

5.1 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Etter adopsjonsloven § 3 er departementet adopsjonsmyndighet. Departementet har delegert flere av oppgavene i adopsjonsloven til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Bufdir avgjør klager på vedtak i adopsjonssaker fattet av Bufetats regionkontor.

Bufdir er sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen av 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner og har ansvar for de oppgavene konvensjonen pålegger sentralmyndighetene, jf. adopsjonsloven § 17. Bufdir avgjør blant annet søknader om drifts- og formidlingstillatelse fra organisasjoner som ønsker å drive adopsjonsformidling fra utlandet jf. adopsjonsloven §§ 31 og 32, og fører tilsyn og kontroll med organisasjonenes virksomhet i Norge og i utlandet, jf. adopsjonsloven § 34.

Bufdir skal godkjenne utenlandske myndigheters forslag om tildeling av barn for adopsjon til søkere i Norge og eventuelt utstede erklæring i tråd med Haagkonvensjonen artikkel 17 c om at adopsjonsprosessen kan fortsette, jf. adopsjonsloven § 22. Bufetat region øst godkjenner tildeling av barn fra utlandet etter adopsjonsloven § 20 andre ledd og § 21. Uten slik godkjenning og erklæring kan adopsjonen ikke gjennomføres. Bufdir kan delegere oppgaven til adopsjonsorganisasjoner som har drifts- og formidlingstillatelse. Organisasjonen kan ikke få delegert oppgaven med å godkjenne tildelinger som gjelder barn med behov for spesiell støtte eller tildelinger etter adopsjonsloven § 20 andre ledd og § 21.

Bufdir har det overordnede ansvaret for å utarbeide rutiner for utarbeidelse av oppfølgingsrapporter etter adopsjonsloven § 23 og innsyn i opplysninger om hvem de opprinnelige foreldrene er etter adopsjonsloven § 39.

Bufdir har ansvar for å gi adopterte og deres etterkommere opplysninger om hvem de opprinnelige foreldre er i adopsjonssaker, jf. adopsjonsloven § 39. Dette gjelder ikke forespørsler om innsyn i adopsjonssaker der fylkesmannen har innvilget adopsjonen før 1. desember 1999. Bufdir kan gi oppgaven med å gi nødvendig veiledning i forbindelse med at adoptivbarnet får opplysninger om hvem de opprinnelige foreldrene er, til Bufetats regionkontor. Når et adoptivbarn har fylt 18 år, skal Bufdir informere barnet om at det har rett til opplysninger etter adopsjonsloven § 39, og om innsynsretten etter forvaltningsloven §§ 18 til 21. Dette gjelder bare adopsjoner som er innvilget etter ny adopsjonslov. Adoptivforeldrene bør informeres om at den adopterte vil få et slikt informasjonsskriv når de fyller 18 år.

Bufdir forbereder sakene for det faglig rådgivende utvalg for adopsjonssaker, jf. forskrift om adopsjon § 18.

Bufdir har ansvar for å følge opp biologiske foreldre som ønsker bistand til å adoptere bort spedbarnet sitt etter adopsjonsloven § 14. Bufdir kan overlate den praktiske gjennomføringen av oppfølgingen til

Bufetat. Bufdir skal også administrere et nasjonalt søkerregister for søknader om nasjonal spedbarnsadopsjon, innhente råd fra det faglig rådgivende utvalg for adopsjonssaker og velger adoptivforeldre til barnet.

Bufdir har ansvaret for det sentrale adopsjonsregisteret, som gir oversikt over alle gjennomførte adopsjoner siden 1917.

5.1.1 Barne-, ungdoms- og familieetaten

Etter adopsjonsloven § 3 er departementet adopsjonsmyndighet. Departementet har delegert flere av oppgavene i adopsjonsloven til regionkontorene i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Bufetats regionkontorer behandler og avgjør søknader om adopsjon, se. adopsjonsloven §§ 12, 18 og 19.

Bufetat region øst avgjør søknader om adopsjon etter adopsjonsloven § 20 andre ledd og § 21. Bufetat region øst skal også avgjøre søknader om bekreftelse eller anerkjennelse av utenlandsk adopsjon etter adopsjonsloven § 47, jf adopsjonsloven § 46. Bufetat region øst gir også samtykke til å anerkjenne en utenlandsk avgjørelse om oppheving eller omgjøring av en adopsjon i Norge, jf. adopsjonsloven § 48.

Bufetats regionkontor skal utstede adopsjonsbevillingen også der fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker har avgjort adopsjonssøknaden etter barnevernloven, jf. adopsjonsloven § 12 andre ledd.

Bufetats regionkontor har ansvar for å sikre at det utarbeides rapporter om barnets tilpasning i Norge (oppfølgingsrapporter) de første tre årene etter at barnet kom til Norge, hvis myndighetene i barnets hjemland krever slike rapporter, jf. adopsjonsloven § 23. Bufetat kan be om bistand fra kommunen, jf. nedenfor. Bufetat skal følge rutineene Bufdir har utarbeidet for utarbeidelse av oppfølgingsrapporter etter adopsjonsloven § 23.

Bufdir kan gi oppgaven med å gi nødvendig veiledning i forbindelse med at adoptivbarnet får opplysninger om hvem de opprinnelige foreldrene er, til Bufetats regionkontor.

Utredningsenheten i Bufetats regionkontorer skal utrede adopsjonssøker.

Utredningen innebærer at det gjennomføres samtaler med søkerne og utarbeider en sosialrapport om dem. Sosialrapporten er et viktig grunnlag for Bufetats vurdering av søkerne. Ved internasjonal adopsjon er sosialrapportene også et viktig grunnlag for opprinnelseslandets myndigheter når de skal vurdere om og hvilke søkere som er best egnet til å adoptere et konkret barn.

Under utredningen skal veiledningsheftet (Q-2016-1046) om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon brukes. Utredningsenheten skal bruke skjemaer, rutiner og maler som er utarbeidet til bruk i utredningen.

Ved nasjonal adopsjon av spedbarn, har statlig regional barnevernmyndighet i Bufetat i den regionen barnet oppholder seg, ansvar for å finne midlertidige oppholdstiltak til barnet, jf. forskrift om adopsjon § 7 andre ledd.

5.1.2 Adopsjonsorganisasjonene

Som hovedregel skal en internasjonal adopsjon formidles gjennom en godkjent adopsjonsorganisasjon, se punkt 8.1.

Det følger av forskrift til adopsjon § 25 at en adopsjonsorganisasjon skal gi alle søkere nødvendig veiledning og bistand. Den informasjonen som organisasjonen gir, skal være kunnskapsbasert og i samsvar med norsk og utenlandsk rett.

Adopsjonsorganisasjonen plikter å formidle adopsjon til søkere som har forhåndssamtykke fra Bufetat og som fyller vilkårene i landet som organisasjonen skal formidle adopsjonen fra, jf. forskrift om adopsjon § 25 andre ledd. Formidlingsplikten gjelder likevel ikke dersom utenlandske myndigheter ikke finner å kunne tildele en søker barn. Formidlingsplikten gjelder heller ikke hvis søker misligholder sine økonomiske forpliktelser overfor organisasjonen.

Blir organisasjonen kjent med nye opplysninger i en sak som kan ha betydning for søkers forhåndssamtykke til å adoptere, skal den informere Bufetats regionkontor om det, jf. forskrift om adopsjon § 26.

Når søker har fått forhåndssamtykke til adopsjon, har adopsjonsorganisasjonen ansvar for den videre behandlingen av søknaden. Organisasjonen skal ferdigstille søknaden for oversendelse til utlandet. Organisasjonen skal gi søkerne nødvendig informasjon gjennom hele adopsjonsprosessen.

Når søknaden er ferdig behandlet, skal organisasjonen sende den til det aktuelle samarbeidslandet. Hvis samarbeidslandet krever flere opplysninger eller annen dokumentasjon i tillegg til det som norske myndigheter krever ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon, skal det framgå av oversendelsen hvilke dokumenter som er forelagt norske adopsjonsmyndigheter.

Adopsjonsorganisasjonen skal følge opp behandlingen av søknaden overfor myndighetene og andre instanser i samarbeidslandet.

Forslag om tildeling av barn fra samarbeidslandet skal formidles til organisasjonen, ikke direkte til søker. Organisasjonen skal påse at informasjonen om barnet og barnets historie fyller kravene og forutsetningene i Haagkonvensjonen av 29. mai 1993 artikkel 16, jf. artikkel 17. Organisasjonen må om nødvendig være aktiv overfor samarbeidslandets myndigheter for å framskaffe de opplysningene som finnes.

Før søker samtykker til tildelingen, skal organisasjonen gi søker all tilgjengelig informasjon om barnet. Hvis søkerne samtykker til tildelingen, må tildelingen godkjennes av Bufdir eller organisasjonen, hvis den har fått delegert myndighet til det. Hvis tildelingen godkjennes, skal organisasjonen bekrefte overfor myndighetene i samarbeidslandet at adopsjonsprosessen kan fortsette.¹

Gjelder tildelingen et barn med behov for spesiell støtte, skal spørsmålet om å godkjenne tildelingen alltid avgjøres av Bufdir. Hvis Bufdir godkjenner tildelingen, skal adopsjonsorganisasjonen forelegge alle opplysningene om barnet for søker på nytt, sammen med Bufdirs godkjenning og uttalelsen til det faglig rådgivende utvalget. Det skal framgå av samtykkeerklæringen fra adoptivsøkerne hvilke dokumenter som ligger til grunn for samtykket. Adopsjonsorganisasjonen skal sende kopi av samtykkeerklæringen til Bufdir. Trenger søker nytt forhåndssamtykke, skal organisasjonen sende kopi av samtykkeerklæringen også til Bufetat.

Organisasjonen skal informere søker om når selve adopsjonen kan gjennomføres og når de kan reise til landet for å hente barnet.

¹ Hvis barnets opprinnelsesland har tiltrådt Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, skal Bufdir eller organisasjonen utstede erklæring etter konvensjonen artikkel 17 c hvis tildelingen godkjennes. Erklæringen skal gis på skjema utarbeidet av Bufdir.

Adopsjonsorganisasjonen skal sørge for at adopsjonssøker blir tatt imot når de kommer til samarbeidslandet for å hente barnet/barna og at det blir formidlet kontakt mellom barnet/barna og adopsjonssøker. På forhånd skal søker ha fått informasjon om hva som kreves når de skal hente barnet/barna og om hva de kan få hjelp til fra organisasjonens representanter på stedet.

Hvis adopsjonen gjennomføres i samarbeidslandet, skal organisasjonen hjelpe adoptivforeldrene med å få kontakt med den aktuelle norske utenriksstasjonen for å få norsk pass til barnet/barna.

Hvis adopsjonen skal gjennomføres etter at barnet/barna har kommet til Norge, skal organisasjonen på vegne av adopsjonssøkerne søke Utlendingsdirektoratet om visum for barnet/barna, eventuelt oppholds- eller bosettingstillatelse fram til adopsjonen kan gjennomføres i Norge.

Alle dokumentene om barnet/barna, også adopsjonsdokumentet og frigivelsesdokumentet, skal oversendes til Bufdir etter adopsjonen for kontroll og registrering. Dokumentene om barnet/barna skal også sendes adoptivforeldrene.

Hvis myndighetene i samarbeidslandet krever oppfølgingsrapporter om barnet de første tre årene etter at barnet har kommet til Norge, skal adopsjonsorganisasjonene informere Bufetat om det straks etter adopsjonen. Adopsjonsorganisasjonene skal følge rutinene som Bufdir har utarbeidet om utarbeidelse av oppfølgingsrapporter i slike tilfeller.

5.1.3 Kommunene

Hvis Bufetat ber om det, skal kommunen bistå med å opplyse en adopsjonssøknad eller innhente barnets samtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 9 fjerde ledd og § 19 andre ledd.

Hvis en adopsjon skal gjennomføres etter at barnet har oppholdt seg en tid i Norge, skal kommunen om nødvendig også bistå etter at barnet har kommet til Norge, jf. adopsjonsloven § 19 tredje ledd. Det kan for eksempel være at samarbeidslandet krever rapporter om barnets tilpasning i familien en periode før adopsjonen kan innvilges.

Kommunene skal bistå i arbeidet med utarbeide oppfølgingsrapporter hvis Bufetat, adopsjonsorganisasjonen eller søker ber om det, jf. også Helsedirektoratets Rundskriv IS-6/2013 *Helseundersøkelser av adopterte fra land utenfor Vest-Europa*.

Hvis Bufetat ber om det, skal kommunen bistå med opplysninger til oppfølgingsrapporter og til å utarbeide oppfølgingsrapporter også etter at adopsjonen er gjennomført, jf. adopsjonsloven § 23 andre ledd. Når Bufetat ber kommunen om bistand, bør det vises til rutinene som Bufdir har utarbeidet om utarbeidelse av oppfølgingsrapporter.

5.1.4 Det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker

Barne- og likestillingsdepartementet oppnevner det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker for en periode på 2 år, jf. adopsjonsloven § 42 og forskrift om adopsjon § 17. Utvalget skal bestå av tre medlemmer, én psykolog eller psykiater med klinisk erfaring fra arbeid med barn og én psykolog eller psykiater med klinisk erfaring fra arbeid med voksne, samt én lege som er spesialist i allmennmedisin. Utvalget skal bistå adopsjonsmyndigheten i vurderingen av søknader om nasjonal adopsjon av spedbarn og ved utenlandsadopsjon av barn som har fylt 5 år, søskengrupper på flere enn to barn og barn med behov for spesiell støtte. Når utvalget uttaler seg, skal alle de tre profesjonene være representert, jf. forskrift om adopsjon § 17.

Når adopsjonsmyndigheten ber om det, skal utvalget eller medlemmer av utvalget uttale seg i andre enkeltsaker og i prinsipielle spørsmål, jf. forskrift om adopsjon § 16 andre ledd.

5.1.5 Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker avgjør adopsjonssaker som gjelder barn som barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for, jf. adopsjonsloven § 12 andre ledd og barnevernloven § 4-20. Dette gjelder også der foreldrene samtykker til adopsjonen.

Selv om fylkesnemnda fatter vedtak om adopsjon, er det Bufetats regionkontor som utsteder adopsjonsbevillingen. Kommunen skal oversende saken til Bufetat så snart fylkesnemndas vedtak er endelig eller rettskraftig.

Bufetat skal utstede adopsjonsbevillingen uten å prøve om vilkårene i adopsjonsloven er oppfylt, jf. forarbeidene² til adopsjonsloven § 12 andre ledd. Bufetat skal kun kontrollere at vedtaket eller dommen er endelig eller rettskraftig.

5.1.6 Fylkesmannen

Fylkesmannen avgjør søknader om innsyn i adopsjonssaker hvor fylkesmannen har gitt adopsjonsbevillingen før 1. desember 1999. Fylkesmannen skal følge rutineene Bufdir har utarbeidet for innsyn etter adopsjonsloven § 39.

6 Generelle vilkår for adopsjon og forhåndssamtykke til adopsjon

I dette kapittelet gir departementet en kort oversikt over generelle vilkår som må være oppfylt for at en søknad om adopsjon eller forhåndssamtykke til adopsjon fra utlandet skal kunne innvilges.

Vilkårene er gitt i adopsjonsloven kapittel 2 og i forskrift om adopsjon kapittel 1.

6.1 Adopsjon skal være til barnets beste

Det følger av internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til at adopsjon skal være til barnets beste. Haagkonvensjonen 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner etablerer et system for hvordan myndigheter i barnets opprinnelsesland og mottakerlandet skal samarbeide når en adopsjon skal gjennomføres over landegrensene. Haagkonvensjonen viderefører prinsipper nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 21 og skal sikre at internasjonale adopsjoner skjer med respekt for barnets grunnleggende rettigheter.

Det følger av adopsjonsloven at en søknad om adopsjon og om forhåndssamtykke til adopsjon bare kan innvilges når det er «klart sannsynlig» at adopsjonen vil bli til barnets beste, jf. adopsjonsloven § 4. Vilkåret gjelder også ved adopsjon av voksne, jf. adopsjonsloven § 16 første ledd.

Adopsjon er en myndighetsoppgave, jf. adopsjonsloven § 3. Adopsjonsmyndigheten har selvstendig ansvar for at avgjørelser om å innvilge adopsjon eller utstede forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet er begrunnet i hensynet til barnets beste.

Adopsjonsloven gir ingen generell oversikt over hvilke hensyn adopsjonsmyndighetene skal legge vekt på i vurderingen av om en adopsjon er til barnets beste. Ulike hensyn kan være relevante i ulike saker og kunnskap om hva som er best for barn endres over tid.

Departementet gir veiledning til barnets beste-vurderingene i kapittel 7 (nasjonale adopsjoner) og kapittel 8 (internasjonale adopsjoner)

² Se Prop. 88 L (2016-2017) side 224.

6.1.1 Beviskravet – «klart sannsynlig»

En adopsjon kan ikke oppheves og har derfor livslange rettsvirkninger. Alle barnets rettslige bånd til opprinnelig familie blir brutt og nye rettslige bånd til adoptivforeldrene blir etablert. Fordi rettsvirkningene av adopsjon er så omfattende, krever adopsjonsloven at det må være «klart sannsynlig» at adopsjon er best for barnet.

Kravet «klart sannsynlig» innebærer at den som treffer beslutningen ikke skal være i tvil om at adopsjon vil være til barnets beste, adopsjon må være "klart" bedre enn andre alternativer for barnet. Det er ikke tilstrekkelig at det er mest sannsynligvis at det vil være bedre for barnet å bli adoptert enn ikke å bli adoptert (almennelig sannsynlighetsovervekt).

Barnets beste-vurderingen skal bygge på kunnskap fra fortid og nåtid, og på prognoser for fremtiden. Adopsjonsmyndigheten må gjøre en framtidsvurdering av hvilken omsorgssituasjon barnet vil få ved en adopsjon.

6.2 Grunnleggende krav til søkere

Adopsjonsloven oppstiller generelle krav til adopsjonssøker som gjelder ved alle søknader om adopsjon, både nasjonale og internasjonale.

6.2.1 Søker må ha fylt 25 år

Å adoptere og ta til seg et barn som sitt eget, er en vidtrekkende beslutning som krever modenhet hos søker. Derfor er det satt en nedre aldersgrense for å adoptere. Etter adopsjonsloven § 8 må en søker være 25 år for å kunne adoptere, jf. adopsjonsloven § 8 første ledd.

Hvis søkeren og barnet allerede er sterkt knyttet til hverandre, kan det unntaksvis gis samtykke til at en søker som har fylt 20 år får adoptere eller får forhåndssamtykke til å adoptere. Unntaket skal praktiseres strengt og er først og fremst aktuelt hvis søker har hatt omsorgen for barnet i lengre tid.

En søker som er fratatt rettslig handleevne på det personlige området etter vergemålsloven, kan bare adoptere hvis søkeren og barnet allerede er sterkt knyttet til hverandre. Søkerens verge må i tilfelle samtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 8 andre ledd. Det vil ifølge forarbeidene sjelden være til barnets beste å adoptere dersom søkeren er uten rettslig handleevne på det personlige området.

6.2.2 Søkens sivilstatus

Adopsjonsloven gir regler om hvem som kan adoptere sammen og hvem som kan adoptere alene.

Ektefeller og samboere må adoptere sammen

Ektefeller og samboere utgjør én felles og samlet omsorgsbasis og må som hovedregel adoptere sammen, jf. adopsjonsloven § 6. Med samboere menes to personer som bor sammen i et stabilt og ekteskapslignende forhold. Både like- og ulikekjønnede ektepar og samboere kan adoptere sammen.

Andre enn ektefeller eller samboere kan ikke adoptere sammen, for eksempel søsken og vennepar.

Unntaksvis kan en som er gift eller samboer adoptere alene, jf. adopsjonsloven § 6 andre og tredje ledd. En som er gift eller samboer kan adoptere alene hvis ektefellen eller samboeren er forsvunnet, er psykisk utviklingshemmet eller har en alvorlig psykisk sykdom. For å kunne gjøre unntak fra kravet om samtykke, kreves det at ektefellen eller samboeren ikke er i stand til å avgi en forpliktende viljeserklæring eller til å forstå hva et adopsjonssamtykke innebærer. Hvis tilstanden er forbigående, kan Bufetat avslå søknaden eller stille saken i bero fram til ektefellen eller samboeren blir frisk nok til å samtykke til adopsjon.

I § 6 tredje ledd gir unntak fra regelen om at ektefeller og samboere må adoptere sammen der det er en særegen relasjon mellom søker og barnet. En som er gift eller samboende kan også adoptere alene dersom barnet er

- barn av søkerens tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer (stebarnsadoptsjon),
- søkerens biologiske barn eller
- søkerens tidligere adoptivbarn.

Enslige søkere må bo alene

Bare søkere som bor alene regnes som enslige. Søker må dokumentere at han/hun bor alene. Det kan gjøres ved at søker framlegger en utskrift fra folkeregisteret som viser hvem som er bosatt på søkers adresse.³

Kravet om at søker skal bo alene utelukker ikke at søker kan ha kjæreste, så lenge de ikke bor sammen. Hvis søker flytter sammen med en kjæreste før adopsjonen er gjennomført, må søker informere Bufetat om det, jf. forskrift om adopsjon § 6 første ledd.

Enslige kan adoptere dersom de har forutsetninger for å ha eneomsorgen for et barn, jf. adopsjonsloven § 7.

6.2.3 Søker må ha forutsetninger for å adoptere

Bare den eller de som har forutsetninger for å bli en god omsorgsperson for barn, kan få adoptere eller få forhåndssamtykke til å adoptere barn fra utlandet, jf. adopsjonsloven § 5.

Forskrift om adopsjon § 1 gir nærmere regler om vurderingen av kravene som stilles til søker i saker om nasjonal adopsjon av spedbarn og saker om forhåndssamtykke for adopsjon fra utlandet. Disse reglene omtales nærmere i punkt 7.6.4 og 8.5.3.

Bufetat må foreta en helhetlig og konkret vurdering av søkere og deres forutsetning for å være adoptivforeldre, før en adopsjonssøknad avgjøres.

Søker må ønske å oppfostre et barn eller ha oppfostret det barnet som adopsjonen gjelder, jf. adopsjonsloven § 5. Oppfostringstiden etter adopsjonsloven regnes fram til barnet har fylt 18 år, uavhengig av om barnet fortsatt bor hjemme etter at det har blitt myndig.

«Oppfostring» i adopsjonslovens forstand forutsetter at barnet bor eller har bodd sammen med adopsjonssøker mens det var lite og at adopsjonssøker har eller har hatt ansvar og/eller medansvar både for barnets personlige og økonomiske forhold.⁴ Er søknaden ikke først og fremst begrunnet med et ønske om å oppfostre barnet eller å formalisere et oppfostringsforhold som er etablert, skal søknaden som hovedregel avslås.

For enkelte adopsjonstyper stilles det ytterligere og spesifikke krav til oppfostring, se adopsjonsloven § 13 (stebarnsadoptsjon) og § 16 (voksenadoptsjon) i punkt 7.2.2 og 7.3.1.

6.3 Forbud mot vederlag

Det er ikke tillatt å gi eller love vederlag eller noen annen ytelse for å påvirke en person som skal samtykke til en adopsjon eller uttale seg om en søknad om adopsjon eller om forhåndssamtykke til å adoptere, jf. adopsjonsloven § 11.

³ Prop. 88L (2016-2017) side 54.

⁴ Prop. 88 L (2016-2017) side 44.

Forbudet rammer alle former for fordeler, også andre fordeler enn å motta penger, som å få feriereiser, tjenester eller lignende.

Hvis Bufetat har fått kjennskap til at en person har gitt eller lovet vederlag eller annen ytelse til personer som skal samtykke eller gi uttalelse til en adopsjon, kan samtykket eller uttalelsen ikke legges til grunn.

Forbudet omfatter bare vederlag knyttet til et samtykke eller en uttalelse til adopsjon. Vederlag knyttet til gjennomføring av surrogatiavtaler omfattes ikke av forbudet. Forbud mot vederlag i adopsjonssaker innebærer ikke noe forbud mot kommersielle surrogatiarrangementer i utlandet som sådan, og vederlag som er gitt i forbindelse med en surrogatikontrakt antas ikke alene å innebære et hinder for adopsjon. Vurderingen av dette må samtidig bero på omstendighetene i det enkelte tilfellet⁵.

Den som bryter forbudet i adopsjonsloven § 11 kan straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 måneder, jf. adopsjonsloven § 51.

Den eller de som tar imot vederlag eller annen ytelse i forbindelse med adopsjonssøknaden, vil kunne omfattes av korrupsjonsbestemmelsen i straffeloven § 387.

7 Nasjonale adopsjoner – spesielle krav og skjønnsutøvelsen

I dette kapitlet gir departementet en oversikt over krav som bare gjelder ved nasjonale adopsjoner og over særskilte krav som bare gjelder ved enkelte typer nasjonale adopsjoner. Kravene kommer i tillegg til kravene som er omtalt i kapittel 6.

De fleste nasjonale adopsjoner gjelder søknad om adopsjon av et barn eller en voksen som søker kjenner fra før. Den vanligste typen er adopsjon av stebarn (stebarnsadopsjon), jf. adopsjonsloven § 13. Fosterforeldre kan også søke om adopsjon av fosterbarnet, jf. adopsjonsloven § 12 andre ledd og barnevernloven § 4-20.

Søknaden kan også gjelde et barn som søker er blitt kjent med på annen måte enn gjennom å være steforelder eller fosterforelder til barnet, for eksempel ved at søker og barnet allerede er i slekt. Slike adopsjoner er ikke særskilt regulert i adopsjonsloven.

Noen få nasjonale adopsjoner gjelder adopsjon av et barn søker ikke kjenner på forhånd. Slike saker vil alltid gjelde spedbarn og starter med at barnets foreldre eller barnets mor ber Bufetat om hjelp til å finne adoptivforeldre til sitt nyfødte barn.

7.1 Krav om samtykke og uttalelse til adopsjonen

Adopsjonsloven oppstiller særlige krav til hvordan foreldrene og barnet skal involveres ved søknader om nasjonal adopsjon.

7.1.1 Foreldrenes samtykke og deltakelse

Hvordan foreldrene til barnet skal involveres ved behandlingen av en adopsjonssak, avhenger av om forelderen har del i foreldreansvaret for barnet eller ikke.

Foreldre med foreldreansvaret må samtykke til adopsjonen

Etter adopsjonsloven § 10 første ledd kan et barn som er under 18 år ikke adopteres uten samtykke fra den eller dem som har foreldreansvaret.

⁵ Se Prop. 88 L (2016-2017) side 74.

Samtykket kan ikke gis før to måneder etter at barnet er født. Fristen er absolutt og kan ikke fravikes. Bakgrunnen for fristen er at foreldrene skal få tid og mulighet etter fødselen til å overveie spørsmålet om adopsjon nøye før de eventuelt samtykker.

Hvis den ene forelderen har overført foreldreansvaret til den andre forelderen før barnet er to måneder gammelt, må hun eller han likevel samtykke til adopsjonen.

Dersom en av dem som har foreldreansvar er forsvunnet, er samtykke fra den andre tilstrekkelig. Dersom begge er forsvunnet, kreves det samtykke fra barnets oppnevnte verge. Foreldrenes samtykkeevne kan falle bort hvis det er «åpenbart» at han eller hun ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer. En slik åpenbar grunn kan være psykisk utviklingshemming eller psykisk eller fysisk sykdom av en slik karakter at personen ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer og ikke kunne avgi en forpliktende viljeserklæring.

Dersom samtykkeevnen til den ene av foreldrene er falt bort, er det tilstrekkelig at den andre forelderen samtykker til adopsjonen. Hvis begge foreldrene mangler samtykkeevne, må den som er oppnevnt som verge for barnet samtykke til adopsjonen.

Før samtykke gis, skal foreldre og eventuelle verger få informasjon om hva det innebærer å samtykke til adopsjon.

Samtykket skal være skriftlig og må være gitt frivillig uten motytelse, jf. adopsjonsloven § 10 andre ledd. Bare en offentlig tjenesteperson eller en advokat kan ta imot eller bekrefte samtykket.

Foreldre uten foreldreansvar og eventuell verge har uttalerett

Bufetat skal gi forelder uten foreldreansvar anledning til å uttale seg før en adopsjonssøknad avgjøres, jf. adopsjonsloven § 10 fjerde ledd.

Om det er vanskelig å få tak i foreldre uten foreldreansvar, må adopsjonsmyndighetene vurdere om noen av unntakene fra forhåndsvarsel i forvaltningsloven § 16 er innfridd. Adopsjon er et inngripende tiltak slik at terskelen for å unnlate forhåndsvarsel må være høy. Bare dersom vilkårene for unnlatt forhåndsvarsel etter forvaltningsloven § 16 tredje ledd er oppfylt, kan adopsjonssaken avgjøres uten at foreldre uten foreldreansvar har fått mulighet til å uttale seg.

Hvis andre enn barnets foreldre er barnets verge, skal også vergen få uttale seg, jf. adopsjonsloven § 10 fjerde ledd. Det samme gjelder hvis barnets far eller mor selv har en verge. Dette kan for eksempel være aktuelt hvis den ene eller begge foreldrene til barnet som skal adopteres er yngre enn 18 år.

Foreldre bosatt i utlandet

Hvis barnet har en forelder i utlandet, kan det være særlig utfordrende å innhente forelderens samtykke eller uttalelse til adopsjonen. Det kan også være vanskelig å verifisere opplysninger eller dokumenter i slike tilfeller. Adopsjonssøker hevder for eksempel at en bestemt person er barnets forelder, at vedkommende er død eller at vedkommende har sagt fra seg foreldreansvaret, samtidig som dokumentasjonen på dette er mangelfull eller vanskelig å verifisere.

Bufetat må vurdere om saken er godt nok opplyst og verifisert til at saken kan tas til behandling. Er saken ikke godt nok opplyst, skal Bufetat oppfordre adopsjonssøker til å bistå med å framskaffe nødvendige opplysninger og dokumentasjon.⁶

⁶ Prop. 88L (2016-2017) side 70.

Særlig om pågående farskapssak eller usikkerhet om farskapet

Bufetat skal ikke avgjøre en adopsjonssak før en eventuell farskapssak er endelig avsluttet.

Det er viktig at barnets familierettslige identitet er avklart før en adopsjonssøknad behandles. Det sikrer at begge foreldrene får mulighet til å uttale seg om spørsmålet om adopsjon av barnet.

Det sikrer også at barnet kan få opplysninger om sin bakgrunn og hvem de biologiske foreldre er, jf. adopsjonsloven § 39 og FNs barnekonvensjon artikkel 7.

Barneloven § 5 fastslår at det offentlige har ansvaret for å få fastsatt farskapet. Oppgaven er lagt til Arbeids- og Velferdsetaten (NAV). NAV skal opplyse barnets mor om barnets rett til å kjenne begge sine foreldre og om at hun har plikt til å oppgi hvem som kan være barnets far.

En farskapssak er avsluttet når den som er oppgitt som far har erkjent farskapet, vedtatt et farskapsforelegg, når farskapet er fastsatt ved rettskraftig dom eller når farskapssaken er henlagt med endelig virkning.

7.1.2 Barnets samtykke og deltakelse

Hvordan et barn skal involveres i behandlingen av en adopsjonssak, avhenger av barnets alder.

Barn som har fylt 12 år må samtykke til å bli adoptert

Et barn som har fylt 12 år må selv samtykke til å bli adoptert, jf. adopsjonsloven § 9 andre ledd.

Adopsjonsloven gir dermed barn en «vetorett» fra det er 12 år gammelt. Vetoretten er begrunnet i at adopsjon vil endre barnets rettslige stilling i familien for alltid.

Kravet om samtykke gjelder ikke hvis barnet på grunn av psykisk utviklingshemming eller psykisk eller fysisk sykdom, åpenbart ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til adopsjon innebærer.

Ifølge forarbeidene skal terskelen for å fastslå at barnet ikke har evne til å samtykke til adopsjonen være høy.⁷ Bufetat må undersøke grundig om barnet faktisk ikke er i stand til å gi et reelt samtykke til adopsjonen. Det vil ofte være nødvendig å innhente en legeerklæring, og det kan også være behov for en sakkyndig utredning av barnet.

Før barnet kan samtykke til adopsjonen, skal det få informasjon om hva det innebærer å bli adoptert og at det ikke kan bli adoptert uten hans eller hennes samtykke. Barnet skal også få informasjon om at selv om det samtykker til adopsjonen, kan Bufetat etter en samlet vurdering komme til at en adopsjon ikke skal innvilges.

Barnets samtykke skal være skriftlig og må være gitt frivillig, uten at barnet har fått eller blitt lovet vederlag eller noen annen ytelse. Samtykket kan trekkes tilbake helt fram til avgjørelsen foreligger.

Bare en offentlig tjenesteperson kan ta imot eller bekrefte barnets samtykke. Tjenestepersonen må ha god kjennskap til adopsjonsloven og må forsikre seg om at barnet har forstått informasjonen.

Hvis adopsjonssøknaden gjelder en voksen person som er fratatt rettslig handleevne på det personlige området etter vergemålsloven, må vergen samtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 16 andre ledd.

Barn under 12 år har uttalerett

Barn som har fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før adopsjonssøknaden avgjøres, jf. adopsjonsloven § 9 første ledd.

⁷ Prop. 88L (2016-2017) side 63.

Barn som er yngre enn 7 år skal som hovedregel også høres. Bufetat skal ikke gå ut fra at de minste barna ikke er i stand til å mene noe som har betydning for adopsjonssaken, men må i hver enkelt sak vurdere om barnet skal høres.⁸

Barn skal høres selv om det ikke har evne til å danne seg synspunkter om det å bli adoptert. Det er tilstrekkelig at barnet har evne til å mene og formidle noe som kan ha betydning for Bufetats vurdering, for eksempel å si noe om hvordan det opplever å bo sammen med fosterforeldrene eller steforelderen.

Før barnet uttaler seg, skal det få informasjon om hva en adopsjon innebærer og veiledning som er tilpasset barnets evne til å forstå den konkrete situasjonen. Informasjonen må gis på en slik måte at barnet ikke føler seg presset til å uttale seg. Det viktige er at barnet får uttale seg om forhold det selv ønsker å si noe om.

Personen som skal snakke med barnet, må ha god kjennskap til adopsjonsloven. Personen må også ha kunnskap om barn, og evne til å samtale med barn og forstå hva barnet formidler.

Det bør framgå av rapporten fra samtalen med barnet hvem som har snakket med barnet, hvem som var til stede under samtalen, hvordan samtalen ble gjennomført og en vurdering av om barnet forstår konsekvensene og rettsvirkningene av en adopsjon. Rapporten bør videre beskrive barnets forhold til adopsjonssøker, til den/de biologiske foreldre som ikke bor sammen med barnet, og til biologisk slekt ellers. Har barnet gir uttrykk for å være i tvil eller ha innvendinger mot adopsjonen, eller vist at det ikke forstår hva en adopsjon vil innebære, skal dette komme fram i rapporten.

Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

7.1.3 Skal foreldrene og barnet alltid høres?

En adopsjon kan ikke innvilges uten at de nødvendige samtykker til adopsjonen er gitt.

Hvis vilkårene i forvaltningsloven § 16 tredje ledd for å gjøre unntak fra kravet om forhåndsvarsling er oppfylt, har Bufetat heller ikke plikt til å høre en forelder uten del i foreldreansvaret, jf. adopsjonsloven § 10 fjerde ledd.

Som hovedregel skal alle adopsjonssaker utredes før Bufetat avgjør saken. Noen saker kan likevel avgjøres uten full utredning. En adopsjonssak kan avlås uten full utredning hvis objektive vilkår ikke er oppfylt, for eksempel hvis andre enn ektefeller søker om å få adoptere sammen.⁹ Det samme kan unntaksvis være tilfelle hvis Bufetat vurderer at et skjønnsmessig vilkår ikke er oppfylt, for eksempel hvis adopsjonssøker nylig har begått grove lovbrudd. De fleste skjønnsmessige vilkår må likevel utredes, noe som innebærer at Bufetat må innhente uttalelser og samtykke fra foreldrene og barnet.

7.2 Adopsjon av stebarn (stebarnsadopsjon)

Formålet med stebarnsadopsjon er å etablere juridiske bånd mellom steforelder og stebarn der det allerede er følelsesmessige foreldre-barn-forhold mellom dem.

Ved adopsjon av stebarn må enkelte særskilte vilkår være oppfylt før adopsjon kan innvilges, jf. adopsjonsloven § 13. Ved adopsjon av voksne stebarn gjelder vilkårene i adopsjonsloven § 16.

⁸ Prop. 88 L (2016-2017) side 65.

⁹ Jf. adopsjonsloven § 10 fjerde ledd og Prop. 88 L (2016-2017) side 64.

7.2.1 Ektefelle eller samboer må samtykke

Den ene ektefellen eller samboeren kan adoptere den andre ektefellens ellers samboerens barn hvis han eller hun samtykker til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 13. Samtykket innebærer en aksept av at søker og ektefellen eller samboeren skal være foreldre til barnet sammen.

Adopsjonsloven krever ikke at en offentlig tjenesteperson eller en advokat må bekrefte ektefellens eller samboerens samtykke. I praksis er det tilstrekkelig at ektefellen eller samboeren samtykker til adopsjonen i selve søknadsskjemaet.

Kravet om samtykke fra ektefellen eller samboeren gjelder også hvis stebarnet er voksen og ved stebarnsadoptsjon etter samlivsbrudd. Det kreves ikke samtykke dersom tidligere ektefelle eller samboer er død, se punkt 7.2.3

7.2.2 Søker må ha oppfostret barnet i minst 5 år

Som hovedregel må den som søker om å adoptere et stebarn ha oppfostret barnet i minst 5 år og ønske å oppfostre barnet i framtiden, jf. adopsjonsloven § 13.

Kravet om minste oppfostringstid gir grunnlag for å vurdere om det er en stabil tilknytning mellom søkeren og barnet, men også mellom forelderen og steforelderen. Kravet øker også sannsynligheten for at forholdet mellom barnet og dets opprinnelige forelder og slekt så langt det er mulig, er avklart.

Oppfostringskravet innebærer at søker må ha bodd sammen med barnet, se punkt 6.2.3. Søker må dokumentere at oppfostringskravet er oppfylt ved å legge fram utskrift fra folkeregisteret som viser at søker og barnet har hatt felles bostedsadresse i minst 5 år.

Oppfostringstiden behøver ikke å ha vært sammenhengende. Perioder med oppfostring kan til sammen oppfylle kravet om oppfostringstid.¹⁰

Ved adopsjon av voksne stebarn må søker ha oppfostret barnet i minst 6 år, jf. adopsjonsloven § 16.

Unntak: «andre særlige grunner»

Hvis adopsjonssøknaden først og fremst er begrunnet i andre forhold enn å formalisere et oppfostringsforhold som allerede er etablert og et ønske om å oppfostre barnet, skal søknaden som regel avslås. Dette kan være tilfelle hvis søknaden er begrunnet ut fra et ønske om å omgå annen lovgivning, for eksempel å sikre arv eller en bestemt odelsrekkefølge.

Adopsjonsloven § 13 første ledd åpner likevel for at det kan gjøres unntak fra kravet om 5 års oppfostringstid hvis det er «særlige grunner» til det og adopsjon vil være til barnets beste.

Gjelder søknaden adopsjon av et nyfødt barn, kan kravet til oppfostringstid fravikes dersom barnet er planlagt i familien. Ifølge lovens forarbeider vil barn som har blitt til ved bruk av surrogatmor eller ukjent sæddonor kunne ha behov for juridisk tilknytning til begge sine omsorgspersoner under oppveksten.¹¹ Det samme kan gjelde dersom det ikke har vært mulig å fastsette farskapet. I disse tilfellene vil barnet som regel være lite når søknaden framsettes. Bufetat må vurdere om steforelderen har et reelt ønske om å oppfostre barnet og om adopsjon samlet sett og i framtiden vil være best for barnet. Bufetat skal legge vekt på barnets behov for to juridiske foreldre.

Om særlige grunner ved adopsjon av voksne stebarn, se punkt 7.3.1.

¹⁰ Prop. 88L (2016-2017) side 84.

¹¹ Prop. 88L. (2016-2017) side 83 og 224.

7.2.3 Stebarnsadopsjon etter samlivsbrudd eller dødsfall

En tidligere steforelder kan adoptere et tidligere stebarn, jf. adopsjonsloven § 13 andre og tredje ledd. Fra 1. juli 2018 kan en tidligere steforelder adoptere et tidligere stebarn selv om det er etablert to foreldreskap for barnet. Formålet med lovendringen er å sikre nødvendig fleksibilitet til å ivareta barnets beste.

En tidligere steforelder kan søke om å adoptere et tidligere stebarn etter samlivsbrudd eller dødsfall selv om han eller hun er gift eller samboer med en annen. Ved stebarnsadopsjon etter samlivsbrudd må den tidligere ektefellen eller samboeren samtykke til adopsjonen. Ved stebarnsadopsjon etter dødsfall er det et vilkår at søker var gift eller samboer med barnets forelder da han eller hun døde. Kravet om samtykke gjelder ikke ved stebarnsadopsjon etter dødsfall. Det vil likevel være et moment i barnets beste-vurderingen hvis den avdøde forelders ønske kan dokumenteres.

7.2.4 Vurderingen av barnets beste

Ved stebarnsadopsjon bor barnet normalt sammen med sin forelder og dennes nye ektefelle eller samboer (steforelder), og det er steforelderens som søker om adopsjon. Fordi barnet bor sammen med sin forelder og steforelder, som tar hånd om det uavhengig av om det innvilges adopsjon, vil adopsjon normalt ikke innebære en endring i barnets faktiske omsorgssituasjon. En adopsjon vil i disse tilfellene først og fremst endre den rettslige stillingen mellom barnet og den forelderens det ikke bor sammen med og mellom barnet og steforelderens. Fordi en adopsjon er endelig og har vidtrekkende konsekvenser, skal Bufetat være restriktive med å innvilge stebarnsadopsjon selv når alle partene i saken ønsker adopsjon.

Bufetats vurdering må ta utgangspunkt i barnets situasjon og om det er nødvendig og til barnets beste å endre barnets familierettslige stilling. Hvilke momenter som er relevante og hvilken vekt de ulike momentene får i vurderingen vil kunne variere i den enkelte sak. Bufetat må sikre at alle relevante forhold er kjent og blir tatt hensyn til i den skjønsmessige helhetsvurderingen av det konkrete barnets beste.

Den andre forelderens mening

Foreldre med foreldreansvaret må samtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 10 første ledd. Dette gjelder også ved stebarnsadopsjon etter samlivsbrudd eller etter den ene forelderens dødsfall. Mor eller far som ikke har foreldreansvar, skal varsles og få uttale seg før adopsjonssøknaden avgjøres, jf. adopsjonsloven § 10 fjerde ledd.

Som hovedregel bør stebarnsadopsjon ikke innvilges hvis en forelder som ikke har foreldreansvaret er imot at barnet adopteres. Etter barneloven har foreldre og barn rett til samvær med hverandre, selv om foreldrene ikke lenger bor sammen. Et viktig hensyn bak samværsretten er å legge til rette for mest mulig tilknytning og kontakt mellom barnet og dets biologiske foreldre, noe som generelt antas å være godt for barn.

Det kan være konkrete forhold ved barnet eller barnets livssituasjon som tilsier at adopsjon klart vil være den beste løsningen for barnet, selv om forelderens er imot adopsjon. Dette kan for eksempel være tilfellet hvis barnet har et sterkt behov for rettslig familietilhørighet med søker og det har liten hensikt eller verdi for barnet å opprettholde eller få kontakt med den biologiske forelderens. Barnets behov for to juridiske foreldre og tilknytning til begge sine omsorgspersoner under oppveksten, kan da tillegges avgjørende vekt ved vurderingen av om at adopsjon er til barnets beste. Dette kan for eksempel være aktuelt hvis barnet er blitt til ved bruk av surrogatmor.¹²

¹² Innst. 359 (2016-2017)

Selv om begge barnets foreldre er positive til adopsjon, skal Bufetat alltid foreta en selvstendig og konkret vurdering av om det totalt sett vil være best for barnet å bli adoptert.

Den andre forelder er ukjent, død eller forsvunnet

Det er viktig å sikre at barnets far får muligheten til å delta i adopsjonssaken. En farskapssak skal derfor være avsluttet før en stebarnsadopsjon kan innvilges.

Hvis det er opplysninger i en sak som gjør at det er usikkert om farskapet faktisk er ukjent, kan det få betydning for Bufetats vurderinger i saken.

Hvis det av ulike årsaker ikke er mulig å fastsette farskapet, skal Bufetat legge vekt på om barnet lever i en stabil familierelasjon med steforelder. I slike tilfeller vil ikke en adopsjon innebære et rettslig brudd med biologisk slekt, noe som er relevant i barnets beste-vurderingen. Bufetat skal likevel foreta en konkret vurdering av om adopsjon vil være til barnets beste. I vurderingen skal det legges vekt på om barnet har et sterkt behov for rettslig tilhørighet til søker.

Hvis barnets biologiske forelder er død eller forsvunnet, må adopsjonsmyndigheten vurdere hvilken kontakt barnet har hatt med forelder og forelderens familie, og om tilhørighet til denne familien vil kunne være verdifullt for barnet nå og i fremtiden.

Barnets mening

Barn som har fylt 12 år må samtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 9 andre ledd.

I saker der barnet har uttalt seg, skal barnets mening tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Regelen gjelder barn i alle aldre.

Hvis barnet har fylt 12 år og motsetter seg adopsjonen, kan en stebarnsadopsjon ikke innvilges. Når barnet har gitt uttrykk for sin mening, skal det tillegges vekt og inngå i helhetsvurderingen når Bufetat avgjør saken. Hvilken vekt barnets mening vil ha avhenger av barnets alder, modenhet, hva barnet har uttrykt og de øvrige relevante hensynene i saken.

Som regel skal barnets syn tillegges større vekt jo eldre og mer modent det er. Vekten av barnets mening må likevel vurderes konkret. Viktige momenter i vurderingen er hvor klart, og begrunnet, barnets synspunkt er.

Hvis et barn gir uttrykk for at det ikke ønsker adopsjonen, taler det for å avslå en søknad om stebarnsadopsjon.

Selv om et barn som har fylt 12 år har samtykket til å bli adoptert, skal adopsjonsmyndigheten foreta en selvstendig vurdering av om en adopsjon vil bli til beste for barnet. Se for øvrig punkt 7.1.2 over.

Barnets forhold til søker

I de fleste tilfeller er stebarnsadopsjon ikke nødvendig for å sikre barnet et godt og harmonisk hjem sammen med biologisk forelder og steforelder. Det vil derfor sjelden ha praktisk betydning for barnet at adopsjonsspørsmålet utsettes til det har fylt 12 år og selv må samtykke for at adopsjon kan innvilges. Ved at barnet må samtykke til adopsjonen, blir det direkte involvert i beslutningen, noe som understøtter barnets rolle som selvstendig aktør i spørsmålet om egen rettslig familietilhørighet.

Hvis sterke grunner taler for det, kan adopsjon innvilges selv om barnet er under 12 år. Sentralt i denne vurderingen er barnets behov for rettslig tilhørighet til steforelder. Et eksempel på en slik sterk grunn kan være at barnet har store omsorgsbehov og trenger oppfølging utover det som er vanlig. Juridisk foreldreskap vil i slike tilfeller sikre at steforelder får reell mulighet og anledning til å ivareta barnet, for eksempel rett til sykepenger eller pleiepenger hvis barnet trenger omfattende og kontinuerlig tilsyn og pleie i hjemmet.

Et annet eksempel er hvis søker og ektefellen eller samboeren har fått barn sammen ved bruk av surrogatmor eller ukjent sæddonor. Søkers forhold til barnet og forholdet mellom søker og barnets forelder, vil være sentrale temaer i barnets beste-vurderingen. Det må også vurderes om barnet har behov for trygge juridiske rammer til søker. I noen av sakene kan barnet være lite, og oppfostringstiden er kort. Det må da vurderes om søker har et reelt ønske om å oppfostre barnet og om barnet har behov for juridisk tilhørighet til søker.

Barnets forhold til den andre forelderen og søsken

I barnets beste-vurderingen skal det legges vekt på om barnet har kontakt med den forelderen det ikke bor sammen med og eventuelt hva slags kontakt.

Det er ikke tilstrekkelig for å innvilge adopsjon at forelderen synes å ha vist lite eller manglende interesse for barnet over lengre tid, og ikke har hatt samvær eller kontakt med barnet. I slike tilfeller må årsaken til at barnet ikke har eller har hatt lite kontakt med forelderen undersøkes.

Hvis barnet har søsken, skal det utvises varsomhet med å innvilge stebarnadopsjon, fordi det vil innebære at de familierettslige båndene mellom de biologiske søsken helt eller delvis blir brutt. Bufetat må vurdere hvilken betydning det vil ha for barnet at båndene til søsken brytes.

Forholdet mellom barnets foreldre

I saker hvor det er et motsetningsforhold mellom barnets foreldre, bør saken belyses grundig. Spørsmål knyttet til foreldreansvar, fast bosted og samvær bør løses etter reglene i barneloven og ikke ved adopsjon.

Hvis forholdet mellom foreldrene er konfliktfylt og vanskelig, kan det påvirke barnet og også barnets syn på adopsjonsspørsmålet. Barnet kan oppleve at det står i en lojalitetskonflikt, noe som kan gjøre det vanskelig for barnet fritt å gi uttrykk for hva det selv ønsker. Dette må det tas hensyn til ved utredningen av saken.

Forholdet mellom søker og ektefellen eller samboeren

Barnet bør så vidt det er mulig få vokse opp i en stabil familieenhet. Ved stebarnadopsjon må derfor Bufetat så langt det er mulig forvise seg om at forholdet mellom søker og ektefelle eller samboer er godt og stabilt, se forskriften om adopsjon § 1 andre ledd.

Relevante momenter i denne vurderingen er parets bakgrunn og historie, forholdets varighet, tidligere samboerforhold og ekteskap, om paret er gift eller har inngått samboerkontrakt, om paret har felles barn, om de har kjøpt felles bolig, har felles økonomi/felles husholdning og om de har opprettet gjensidig testament mv.

Stebarnadopsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd og dødsfall

Ved stebarnadopsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd eller dødsfall gjelder de alminnelige vilkårene for å innvilge stebarnadopsjon. I tillegg til momentene nevnt over, kommer noen særlige momenter som bare er relevante ved stebarnadopsjon når steforelderen og barnets forelder ikke lenger lever sammen.

Departementet legger til grunn at stebarnadopsjon etter skilsmisse eller samlivsbrudd sjelden vil være aktuelt der det er etablert to foreldreskap til barnet.¹³ Adopsjonsmyndigheten må likevel vurdere konkret om adopsjon vil være til barnets beste. Momenter som kan være relevante i disse tilfellene, er barnets interesse i at de rettslige båndene til opprinnelig familie opprettholdes, om barnet lever i en stabil familierelasjon med søker og barnets behov for rettslig tilhørighet til søker.

¹³ Prop. 88 L (2016-2017) side 86

Ved stebarnsadoptsjon etter ektefelles eller samboers død, kreves det ikke at ektefellen eller samboeren skal ha samtykket til adopsjonen før sin død. I slike tilfeller vil avdødes syn på en adopsjon ofte heller ikke være kjent. Hvis avdødes ønske kan dokumenteres, for eksempel ved en viljeserklæring, vil det være et moment i vurderingen. Hvis det kan godtgjøres at avdøde ikke ønsket stebarnsadoptsjon, skal Bufetat legge vekt på dette i barnets beste-vurderingen.

Tidligere ektefelle kan stebarnsadoptere etter skilsmisse, samlivsbrudd og dødsfall selv om han eller hun har ny ektefelle eller samboer, jf. adopsjonsloven § 6 tredje ledd bokstav a. Ved stebarnsadoptsjon etter dødsfall er det et vilkår at søker var gift eller samboer med barnets forelder da han eller hun døde. At steforelderen senere er i et nytt forhold, er et relevant moment i den helhetlige vurderingen av om adopsjonen vil være til barnets beste. Momenter som skal vektlegges er blant annet stabiliteten i forholdet mellom steforelderen og ny ektefelle eller samboer, ektefellen eller samboerens forhold til barnet og ektefellens eller samboerens syn på adopsjonssøknaden.

Adgangen til stebarnsadoptsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd og dødsfall er ikke begrenset til tilfeller hvor barnet er mindreårig. Barnets alder er et relevant moment og har betydning i Bufetats vurdering av om adopsjon er det beste for den som søkes adoptert.

Stebarnsadoptsjon med et internasjonalt preg

Hvis barnet har sitt vanlige bosted i utlandet, skal adopsjonen følge reglene som gjelder for internasjonale adopsjoner.

Hvis barnet har sitt vanlige bosted i Norge, men en av foreldrene er bosatt i utlandet, gjelder de alminnelige vilkårene for å innvilge stebarnsadoptsjon. I disse sakene må Bufetat være særlig oppmerksom på at adopsjonsinstituttet ikke skal benyttes som virkemiddel for å oppnå familieinnvandring.¹⁴

Adopsjonsloven § 45 fastsetter særlige kriterier for barnets beste-vurderingen når adopsjonssøknaden gjelder adopsjon av en mindreårig som har tilknytning til et annet land. For eksempel kan barnet ha utenlandsk opprinnelse, men være bosatt i Norge. Bufetat skal i slike tilfeller legge vekt på om adopsjonen vil bli anerkjent i det landet søker eller barnet har sterk tilknytning til. Bufetat må også legge vekt på hvor store forskjeller rettsvirkningene av adopsjonen har i Norge og det andre landet.

7.3 Adopsjon av personer som har fylt 18 år

En person som har fylt 18 år kan adopteres. Ofte vil det dreie seg om adopsjon av voksne stebarn eller tidligere fosterbarn. Adopsjon av voksne er regulert i adopsjonsloven § 16.

7.3.1 Søker må ha oppfostret personen i minst 6 år

Ved adopsjon av voksne må adopsjonssøker som hovedregel ha oppfostret personen i minst 6 år, jf. adopsjonsloven § 16 første ledd. Kravet innebærer normalt at den som skal adopteres har hatt adopsjonssøker som omsorgsperson(er) i store deler av oppveksten.

Kravet om oppfostring innebærer at søker må ha bodd sammen med personen. Søker må dokumentere at oppfostringskravet er oppfylt ved å legge fram utskrift fra folkeregisteret som viser felles bostedsadresse i minst 6 år fram til personen var 18 år.

Oppfostringstiden behøver ikke å ha vært sammenhengende. Perioder med oppfostring kan til sammen oppfylle kravet om oppfostringstid.¹⁵

¹⁴ Prop. 88 L (2016-2017) side 84.

¹⁵ Prop. 88L (2016-2017) side 84.

Unntak: «andre særlige grunner»

Adopsjonsloven § 16 første ledd åpner for at det kan gjøres unntak fra kravet om oppfostringstid hvis «særlige grunner» taler for adopsjon, og det vil være til beste for personen som søkes adoptert.

Det framgår av forarbeidene til bestemmelsen at «andre særlige grunner» er ment å være en snever sikkerhetsventil for å unngå urimelige resultater i spesielle tilfeller hvor det ikke foreligger tilstrekkelig lang oppfostringstid.¹⁶

I vurderingen om det er «særlige grunner» som taler for adopsjon, skal det legges vekt på tilknytningen mellom søker og den som søkes adoptert, den familietilknytningen som måtte falle bort ved adopsjonen og eventuelle søsken som søker skal adoptere samtidig. Momentene er ikke uttømmende. Hvis for eksempel søknaden gjelder adopsjon av søsken, og oppfostringskravet bare er oppfylt for én eller noen av søsknene, og de øvrige vilkårene for adopsjon er oppfylt, kan unntaket «andre særlige grunner» begrunne at adopsjonen kan innvilges for å hindre at søsken får ulik juridisk familietilknytning.

7.3.2 Vurderingen av barnets beste

Adopsjon av voksne reiser noen særlige spørsmål. Mens adopsjon av barn tar sikte på å gi barnet trygge oppvekstvilkår, er siktemålet med voksenadopsjon å bekrefte rettslig de følelsesmessige båndene som eksisterer fra før mellom den som skal adoptere og den som blir adoptert. Den som adopteres har i de fleste tilfeller ikke lenger behov for omsorg fra den som adopterer på samme måte som et barn.

Ved søknad om adopsjon av myndige personer er både den som søkes adoptert og søker enige om at adopsjon er den beste løsningen. I noen tilfeller kan også barnets opprinnelige forelder samtykke til adopsjon. Det kan derfor oppfattes som unødvendig og stivbeint at myndighetene fører en streng praksis ved adopsjon av voksne. Men adopsjon skal ikke benyttes for å etablere og løse opp familierelasjoner ut fra hva partene er blitt enige om.

Utgangspunktet er at adopsjon av voksne normalt får liten praktisk betydning. En myndig person bestemmer over seg selv, hvor han eller hun vil bo og omfanget av kontakt med foreldre og øvrig familie. Gode og nære relasjoner til steforeldre, fosterforeldre eller lignende kan opprettholdes uavhengig av forholdet til opprinnelige foreldre.

Adopsjon av voksne begrunnes med at det kan ha en egenverdi at det offentlige anerkjenner og bekrefter rettslig et etablert følelsesmessig forhold innenfor rammen av et familie- og privatliv.

Kravet om at adopsjonen skal være til det beste for den som søkes adoptert i adopsjonsloven § 16, skal i stor grad tolkes på samme måte som kravet om at adopsjonen skal være til barnets beste i adopsjonsloven § 4. I tillegg vil retningslinjer som angår de ulike adopsjonstypene langt på vei være aktuelle også ved adopsjon av voksne.

I vurderingen av om adopsjonen er til personens beste, skal Bufetat særlig vurdere om det framstår som naturlig å bryte etablerte familierelasjoner til opprinnelig slekt. Personens forhold til biologisk slekt, særlig foreldre og søsken, skal vektlegges. Hvis personen har hatt kontakt med biologisk forelder/foreldre i oppveksten, er utgangspunktet at det ikke framstår som naturlig å bryte den rettslige tilknytningen til biologisk slekt. At personen kan opprettholde kontakten med biologisk slekt uavhengig av adopsjon, er ikke avgjørende.

¹⁶ Prop. 88L (2016-2017) side 105 og 226.

Ved adopsjon av voksne, vil også alderen på personen som søkes adoptert være et viktig moment i vurderingen. Generelt vil det være slik at jo eldre personen er, jo mer usikkert vil det være om adopsjonsønsket er begrunnet i andre hensyn enn formålet bak bestemmelsen, for eksempel å sikre personen arv eller odell etter adopsjonssøker. Hvis søknaden framstår som et forsøk på å omgå annen lovgivning, skal søknaden som hovedregel ikke innvilges.

Aldersforskjellen mellom søker og personen som søkes adoptert er også relevant i vurderingen. Aldersforskjellen bør generelt være slik at søker kunne ha vært personens forelder.

7.4 Adopsjon av barn søker allerede har foreldreansvar for

Fører dødsfall til at ingen har foreldreansvar for et barn, kan andre enn barnets foreldre få foreldreansvar for barnet etter barneloven § 38, jf. § 63.

De eller den som får foreldreansvaret etter barnelovens regler, kan senere søke om å adoptere barnet. Adopsjonsloven oppstiller ingen særskilte vilkår for adopsjon av barn som søker har foreldreansvar for.

7.4.1 Vurderingen av barnets beste

Når søker allerede har foreldreansvar for barnet, er barnet sikret å kunne bo hos ham eller henne. Det kan likevel være at hensynet til barnet tilsier at adopsjon bør innvilges for å sikre barnet en varig, stabil og rettslig tilknytning til søker på samme måte som om barnet var søkers eget barn. Det må også i disse sakene vurderes konkret om barnet har behov for å bli adoptert eller om det vil være barnets interesse i at de rettslige båndene til opprinnelig familie opprettholdes.

At søker allerede har foreldreansvaret for barnet, vil være ett moment i vurderingen av hva som er til barnets beste. I disse tilfellene har retten allerede vurdert at søker er egnet til å ha foreldreansvaret for barnet. Bufetat må likevel prøve om vilkårene i adopsjonsloven er oppfylt.

Eventuelle slektingenes uttalelser i saken for tingretten, kan tilsi at Bufetat som hovedregel skal innhente uttalelse fra dem under utredningen av adopsjonsspørsmålet.¹⁷

7.5 Adopsjon av barn som søker er i familie med

Personer i nær familie med barnet kan søke om å få adoptere det. Dette kan være familie som tidligere har fått foreldreansvaret for barnet, personer som ønsker å adoptere barn de er i slekt med fordi de selv er barnløse og/eller for å hjelpe slektinger som har mange barn. Et annet eksempel er adopsjon etter at biologisk familie har vært fosterforeldre.

7.5.1 Vurderingen av barnets beste

Adopsjonsloven oppstiller ingen særskilte krav ved adopsjon av barn som søker er i familie med, men det skal være en restriktiv praksis med hensyn til å innvilge slike adopsjonssøknader. Bufetat må foreta en konkret vurdering av saken og om en adopsjon vil være til barnets beste. At søker er i familie med barnet, vil være ett moment i vurderingen av hva som er til barnets beste.

Barnet vil i de fleste tilfeller motta god og trygg omsorg i familien uten å bli adoptert. Adgangen til å innvilge adopsjon av familiemedlemmer er derfor ment å være snever.¹⁸ En adopsjon innad i familien forrykker generasjons- og/eller familiebandene, noe som sjelden vil være til barnets beste.

¹⁷ Prop. 88 L (2016-2017) side 87

¹⁸ Prop. 88 L (2016-2017) side 166.

At en adopsjon vil forrykke de familie- og arvemessige forholdene, kan ikke alltid tillegges avgjørende betydning. Det må også vurderes på hvilken måte familiebandene forrykkes. Det vil være mer problematisk dersom adopsjonen går på tvers av generasjoner, enn dersom søker er i samme generasjon som barnets opprinnelige foreldre. Skillet begrunnes i at det oppstår vanskelige familie- og slektskapsforhold etter en adopsjon på tvers av generasjoner. Barnets opprinnelige mor kan for eksempel ende med å bli barnets søster eller bestemor etter adopsjonen.

Familiemedlemmer kan ønske å adoptere barn de er i slekt med fordi de selv er barnløse og/eller for å avhjelpe slektninger som har mange barn. I slike tilfeller vil en adopsjon ikke bare forrykke de familie- og arvemessige forholdene, men også reise spørsmålet om barnet er unnfanget med det formål at det skal adopteres bort. Praksis for å innvilge adopsjon i slike tilfeller skal være streng.

Ved søknad om adopsjon av et familiemedlem, vil ikke barnet nødvendigvis ha et forutgående forhold til søkerne. Om det skal kreves forutgående oppfostring, må likevel avhenge av den konkrete saken. Generelt bør Bufetat være varsom med å innvilge adopsjon hvis det reelle forholdet mellom adopsjonssøker og barnet nylig er etablert.

Gjelder søknaden adopsjon av barn som har sitt vanlige bosted i utlandet, må søknaden behandles etter reglene om internasjonal adopsjon, se nærmere om adopsjon utenom organisasjon.

7.6 Adopsjon av barn under omsorg av barnevernstjenesten

Hvis barnevernstjenesten har overtatt omsorgen for et barn etter reglene i barnevernloven § 4-12, § 4-8 andre ledd eller § 4-8 tredje ledd, skal adopsjonssaken avgjøres av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker etter reglene i barnevernloven § 4-20 andre og tredje ledd, jf. adopsjonsloven § 12 andre ledd.

Fylkesnemnda avgjør saker om adopsjon av barn under barnevernstjenestens omsorg også der de biologiske foreldrene har samtykket til adopsjonen. Regelen er ny fra 1. juli 2018, og er begrunnet med hensynet til å ivareta barn og foreldres rettsikkerhet.

Når fylkesnemndas vedtak er endelig eller rettskraftig, skal Bufetat utstede adopsjonsbevillingen uten å prøve om vilkårene i adopsjonsloven er oppfylt. Regionen skal kun kontrollere at vedtaket er endelig, eventuelt at dommen er rettskraftig dersom fylkesnemndas avgjørelse er brakt inn for domstolene for rettslig overprøving. Kommunens barneverntjeneste skal oversende saken til Bufetat så snart fylkesnemndas vedtak er endelig eller rettskraftig.

Søknad om adopsjon av barn som bor utenfor foreldrehjemmet uten at barnevernstjenesten har overtatt omsorgen etter § 4-12 og § 4-8, skal behandles og avgjøres av Bufetat etter reglene i adopsjonsloven.

7.7 Ny adopsjon av adopterte

Et adoptert barn kan bare adopteres på nytt dersom sterke grunner taler for det, jf. adopsjonsloven § 15. I vurderingen av ny adopsjon skal Bufetat særlig legge vekt på den familiesituasjonen barnet kommer til å få dersom det ikke blir adoptert på ny. Regelen gjelder all adopsjon av barn som har blitt adoptert tidligere, også søkers opprinnelige barn. Hvis det er til barnets beste å bli adoptert på nytt, kan adopsjon innvilges, jf. adopsjonsloven § 4.

Adopsjonsloven § 13 fjerde ledd inneholder en særregel for de tilfeller der barnet er adoptert fra utlandet og nåværende eller tidligere ektefeller eller samboere er av samme kjønn. I slike tilfeller er det et vilkår for å innvilge søknaden at landet barnet er adoptert fra, tillater at personer av samme kjønn adopterer sammen.

Ny adopsjon skal ikke være en enkel løsning hvis den første adopsjonen skulle vise seg å gi et uønsket resultat, jf. kravet om «sterke grunner». For eksempel skal ikke terskelen for adopsjon av stebarn senkes fordi tidligere forelder enkelt kan adoptere barnet tilbake.¹⁹

I tillegg til at det må foreligge sterke grunner, må de generelle vilkårene for adopsjon være oppfylt. Vilkaene som gjelder for den adopsjonssituasjonen adoptivbarnet befinner seg i, må også være oppfylt. For eksempel må kravene for stebarns adopsjon være oppfylt hvis det er adoptivbarnets steforelder som søker om å få adoptere.

7.8 Nasjonal adopsjon av spedbarn

Noen få spedbarn blir adoptert nasjonalt når biologiske foreldre samtykker til adopsjon, jf. adopsjonsloven § 14. Selv om barnet er født i Norge, kan det ha en annen etnisitet. De fleste barna er friske ved fødselen, men noen kan ha større eller mindre helseutfordringer.

Ved nasjonal adopsjon av spedbarn kjenner søker verken barnet eller barnets foreldre fra før. Normalt vil partene heller ikke i forbindelse med adopsjonen eller etter adopsjonen, bli gjort kjent med hverandres identitet.

Både adopsjonsloven og forskrift om adopsjon oppstiller vilkår for å kunne frigi et barn for nasjonal spedbarns adopsjon, jf. adopsjonsloven § 14 og forskrift om adopsjon § 8.

Alle som er utredet for nasjonal adopsjon kan registreres som søkere i et nasjonalt søkerregister som administreres av Bufdir.

Søker kan som hovedregel bare stå i registeret én gang, jf. forskrift om adopsjon § 9 første ledd. Bare søkere som tidligere har adoptert et spedbarn nasjonalt, kan stå i registeret på nytt. Søknaden kan være registrert i opptil 1 år.

De som søker om både nasjonal adopsjon av spedbarn og forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet, skal melde fra til Bufdir når adopsjonssøknaden sendes til utlandet. Søker kan da ikke lenger være registrert for nasjonal adopsjon, jf. forskrift om adopsjon § 9 andre ledd.

7.8.1 Foreldrene må ha gitt fra seg omsorgen ved fødselen

Foreldrene med foreldreansvar må ha gitt fra seg den faktiske omsorgen for barnet ved fødselen, jf. adopsjonsloven § 14 første ledd.

Det er kun spedbarn som ikke har bodd med sine foreldre som kan frigis for nasjonal spedbarns adopsjon. Foreldrene kan likevel tilbringe tid sammen med barnet på sykehuset. Det er først hvis de forlater sykehuset med barnet, at barnet ikke kan adopteres bort etter reglene i adopsjonsloven § 14. Hvis foreldrene har overtatt omsorgen for barnet og senere vurderer å adoptere bort barnet, gjelder reglene i barnevernloven. Reglene i barnevernloven gjelder selv om foreldrene kun har hatt omsorgen for barnet i kort tid.

7.8.2 Foreldrene må samtykke til midlertidig plassering og innhenting av helseopplysninger

Foreldrene med foreldreansvar kan ikke gi samtykke til adopsjon av barnet før to måneder etter fødselen, jf. adopsjonsloven § 10 tredje ledd.

¹⁹ Prop. 88 L (2016-2017) side 98.

Fordi omsorgen for barnet må ivaretas av andre fram til foreldrene kan gi samtykke til adopsjon, må de gi samtykke til at Bufetat plasserer barnet i et midlertidig tiltak, for eksempel et beredskapshjem, fram til adopsjonen kan gjennomføres jf. forskrift om adopsjon § 7. Foreldrene har fortsatt foreldreansvaret for barnet i den perioden barnet er plassert. De kan når som helst trekke samtykket til midlertidig plassering tilbake og kan avtale med Bufetat at de skal ha samvær med barnet.

Foreldrene må også gi samtykke til at Bufetat kan innhente nødvendige helseopplysninger om seg og barnet, når dette kan ha betydning for barnets framtidige omsorgsbehov og helse, jf. forskrift om adopsjon § 7 tredje ledd. Disse opplysningene er viktige for valg av midlertidig plasseringssted, for oppfølging av barnet i den perioden det er midlertidig plassert og for vurderingen av hvilke adopsjonssøkere som best kan ivareta barnets omsorgsbehov i framtiden.

7.8.3 Søker må ha gjennomført adopsjonsforberedende kurs

Søkere må som hovedregel ha gjennomført adopsjonsforberedende kurs før de kan utredes for nasjonal adopsjon av spedbarn, jf. forskrift om adopsjon § 2. Krav om adopsjonsforberedende kurs gjelder ikke for søkere som har adoptert fra utlandet tidligere eller som allerede har gjennomført slikt kurs.

Kurset skal gi adopsjonssøkere innsikt i hva som kreves av dem som adoptivforeldre, forberede dem til å ta imot barn og til å møte eventuelle utfordringer under barns oppvekst.

7.8.4 Søker må informere om endringer i sin livssituasjon

Søker skal informere Bufetat om endringer i familie- eller livssituasjon mellom søknadstidspunktet og fram til adopsjonen er gjennomført, jf. forskrift om adopsjon § 6 første ledd.

Endringene omfatter blant annet

- a) graviditet
- b) behandling for barnløshet
- c) at familien har fått et fosterbarn
- d) endring i sivilstatus, blant annet samlivsbrudd
- e) sykdom
- f) arbeidsledighet
- g) endring i økonomi
- h) flytting.

Endringer i familie- eller livssituasjon omfatter blant annet at barn i familien blir alvorlige syke. Det er viktig at Bufetat har oppdaterte opplysninger om søkere når de skal velge foreldre til barnet. Informasjon om endringer i familie- eller livssituasjon legges derfor på søkers sak i det nasjonale registeret.

Endring i sivilstatus omfatter også etablering av nytt samboerforhold og samlivsbrudd.

7.8.5 Oppfølging av de opprinnelige foreldrene

Bufdir skal følge opp spedbarnets foreldre jf. adopsjonsloven § 14 tredje ledd og forskrift om adopsjon § 8. Bufdir vil overlate den praktiske gjennomføringen av oppfølgingen av spedbarnets foreldre til regionkontoret der foreldrene bor.

Oppfølgingsansvaret innebærer å sikre at foreldre får nødvendig informasjon og veiledning, herunder mulighet til å vurdere alternativer til adopsjon, før de gir samtykke etter adopsjonsloven § 10. Foreldrene skal få korrekt og god informasjon om hjelpetjenester og selve prosessen, og de skal bli godt ivaretatt. Foreldrene skal også få informasjon om hva en adopsjon innebærer og om rettsvirkningene av en adopsjon. Bufetat skal ikke gi råd om hvilke valg foreldrene bør ta.

Bufetat skal nedtegne opplysninger om de opprinnelige foreldrene og barnet, og eventuelle opplysninger om familiehistorikk, jf. forskrift om adopsjon § 8 bokstav c.

Bufetat må så tidlig som mulig få avklart om hvem som er far til barnet er fastsatt etter reglene i barneloven. Hvis farskapet er fastsatt, skal Bufetat søke å komme i kontakt med barnets far for å gi nødvendig informasjon om hva adopsjon innebærer og få hans uttalelse eller samtykke til adopsjonen hvis han har del i foreldreansvaret. Hvis farskapet ikke er fastsatt, skal Bufetat få opplyst fra NAV om mor har oppgitt far og hvor langt farskapsaken er kommet. Bufetat skal følge opp farskapsaken og motta kopi av vedtak fra NAV på vegne av barnet, jf. forskrift om adopsjon § 8 bokstav d.

Bufetat skal avklare med de biologiske foreldre om de har særlige ønsker når det gjelder valg av adoptivforeldre til barnet. Det er også viktig at biologiske foreldre gis mulighet til å få informasjon om barnet helt fram til adopsjonen er gjennomført.

Bufetat skal innhente samtykke til adopsjonen fra foreldre med foreldreansvar. Forelder uten foreldreansvar skal gis mulighet til å uttale seg til adopsjonen. Hvis foreldrene ikke gir samtykke til adopsjon innen rimelig tid, må Bufetat vurdere om saken skal overføres til barneverntjenesten i kommunen.

Adopsjonen kan ikke gjennomføres før farskapsaken er avsluttet. Hvis barnets mor har gitt samtykke til adopsjon og Bufdir har valgt adoptivforeldre til barnet, skal adoptivforeldrene få opplyst at adopsjonen ikke kan gjennomføres før farskapsaken er avsluttet og at samtykket til adopsjonen kan trekkes tilbake helt fram til adopsjonsbevillingen er gitt.

7.8.6 Bufdir velger foreldre til barnet

Når foreldrene har gitt samtykke eller uttalt seg til adopsjon av barnet, skal Bufetat sende saken til Bufdir som innhenter en uttalelse fra det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker om valg av adoptivforeldre til barnet, jf. adopsjonsloven § 14 andre ledd. Uttalelsen er ikke bindende, men Bufdir skal legge stor vekt på utvalgets råd ved valget av adoptivforeldre. Utvalget kan bare velge blant søkere i det nasjonale registeret.

Bufdirs valg av foreldre til et konkret barn kan ikke påklages av andre søkere for nasjonal adopsjon av spedbarn, jf. adopsjonsloven § 36.

Adopsjonssøkere som blir valgt som adoptivforeldre til et barn, må samtykke skriftlig til adopsjon av dette barnet. De skal få anonymisert informasjon om barnet og barnets opprinnelse før de gir sitt samtykke, jf. forskrift om adopsjon § 11.

7.8.7 Barnet får nytt personnummer etter adopsjonen

Nasjonal adopsjon av spedbarn gjennomføres anonymt, det vil si at partene i adopsjonssaken holdes ukjente for hverandre, jf. adopsjonsloven § 37. For å sikre anonymiteten, får barnet nytt personnummer når adopsjonen registreres i folkeregisteret.

Selv om adopsjonen gjennomføres anonymt, har adoptivbarnet rett til å få opplyst hvem de opprinnelige foreldre er når det har fylt 18 år, jf. adopsjonsloven § 39.

7.8.8 Vurderingen av barnets beste

Ved valg av adoptivforeldre til barnet, skal det legges avgjørende vekt på hvilke søkere som best er egnet til å ivareta barnets omsorgsbehov i oppveksten.

Vurderingen av søkerens egnethet

I forskrift om adopsjon § 1 gir departementet retningslinjer for vurderingen av søkere ved nasjonal adopsjon av spedbarn og forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet.

Ved nasjonal adopsjon av spedbarn er barnet kjent for myndighetene når Bufetat skal velge foreldre til barnet. Bufetat kan derfor foreta en mer konkret vurdering av søkere enn ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet.

Bufdir skal innhente en uttalelse fra det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker om valg av adoptivforeldre til barnet, jf. adopsjonsloven § 14 andre ledd. Utvalgets uttalelse er ikke bindende, men Bufdir skal legge stor vekt på utvalgets råd ved valget av adoptivforeldre.

Utvalget skal vurdere om søkerne har de nødvendige egenskapene for å adoptere barnet, ut fra krav til adopsjonssøkere i adopsjonsloven og forskrift om adopsjon, og opplysningene om barnet og dets bakgrunn. Utvalget skal også legge vekt på de opprinnelige foreldrenes ønsker for barnet så langt det er forenlig med hensynet til barnets beste og ta hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

I vurderingen av hvilke søkere som har forutsetninger for å adoptere, jf. forskrift om adopsjon § 1, skal utvalget legge vekt på de samme kriteriene som Bufetat gjør ved søknad om adopsjon av barn fra utlandet med unntak av § 1 fjerde ledd. Retningslinjene omtales nærmere i avsnittet om skjønnsutøvelsen ved internasjonal adopsjon.

8 Internasjonale adopsjoner – Spesielle krav og skjønnsutøvelsen

I dette kapittelet gir departementet en oversikt over krav som bare gjelder ved adopsjon av barn fra utlandet. Kravene gjelder i tillegg til de generelle vilkårene.

Ved søknad om internasjonal adopsjon, gjelder søknaden som regel et barn som er ukjent for både søkerne og norske myndigheter. Norske myndigheter skal derfor vurdere om søker har forutsetninger for å ha omsorgen for et adoptivbarn.

Hvis adopsjonsmyndigheten vurderer at søker oppfyller de norske kravene, får søkerne et forhåndssamtykke til å adoptere barn fra utlandet. Adopsjonen innvilges i de fleste tilfeller av utenlandske myndigheter, som også har ansvar for å finne foreldre til barn blant søkere som er godkjent i sitt hjemland.

8.1 Krav om formidlingsbekreftelse fra en adopsjonsorganisasjon

Som hovedregel skal adopsjon av barn fra utlandet formidles gjennom en godkjent adopsjonsorganisasjon, jf. adopsjonsloven § 20 første ledd. Bistand fra en godkjent adopsjonsorganisasjon gir større sikkerhet for at adopsjonen gjennomføres på en forsvarlig og lovlig måte og i samsvar med barnets grunnleggende interesser.

Søknadsprosessen starter som hovedregel med at søker tar kontakt med en godkjent adopsjonsorganisasjon og får en bekreftelse fra organisasjonen på at den kan påta seg å formidle en internasjonal adopsjon til søker fra et bestemt land (formidlingsbekreftelse).

8.2 Bufetat kan gi tillatelse til adopsjon utenom organisasjon

I særlige tilfeller kan adopsjonsmyndigheten (Bufetat region øst) gi tillatelse til å adoptere barn fra utlandet utenom godkjent organisasjon, jf. adopsjonsloven § 20 andre ledd og § 21.

Bufetat region øst kan bare gi forhåndssamtykke til å adoptere fra utlandet utenom organisasjon hvis:

- søkerne oppfyller vilkårene for å få forhåndssamtykke
- minst én av søkerne har en spesiell tilknytning til det landet der barnet har sitt vanlige bosted, og
- adopsjonen kan gjennomføres på en forsvarlig måte.

Krav til forhåndssamtykke er behandlet i kapittel 6. Det går ikke nærmere inn på vilkårene for forhåndssamtykke her, men presiseres at det er en forutsetning for adopsjon, også adopsjon utenom organisasjon, at vilkårene for forhåndssamtykke er innfridd.

Kravet om tilknytning til landet er oppfylt hvis for eksempel en av søkerne er statsborger av landet der barnet har sitt vanlige bosted, har vokst opp i dette landet eller har vært midlertidig bosatt der, for eksempel på grunn av arbeid.

Hvis søknaden gjelder et barn søker ikke kjenner fra før, kreves det i tillegg at ingen av de norske adopsjonsorganisasjonene har formidlingstillatelse i det landet søker ønsker å adoptere fra.

Gjelder søknaden et navngitt barn, må minst én av søkerne ha en nær personlig tilknytning til barnet eller barnets nære familie. Med «barnets nære familie» siktes det først og fremst til barnets foreldre, søsken, besteforeldre, onkler eller tanter.²⁰ Kontakten må være etablert uten tanke på adopsjon. I tillegg må barnet mangle trygghet og faste omsorgspersoner i hjemlandet. Myndighetene i landet må derfor ha undersøkt mulighetene for å oppfostre barnet der, og konkludert med at det er best for barnet å bli adoptert til utlandet.

Kravet om at adopsjonen må kunne gjennomføres på en forsvarlig måte, innebærer at adopsjonen må kunne gjennomføres i samsvar med de internasjonale prinsippene som er nedfelt i FNs barnekonvensjon og Haagkonvensjonen av 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

Ved adopsjon utenom godkjent organisasjon overtar adopsjonsmyndigheten oppgaver og funksjoner som ellers utføres av adopsjonsorganisasjonene. Søkerne kan ikke selv oversende eller formidle dokumenter til myndighetene i barnets opprinnelsesland, jf. Haagkonvensjonen 1993 artikkel 22 nr. 1 og 5, jf. artikkel 15. Søkerne må bekrefte at de påtar seg å dekke alle kostnader som knytter seg til gjennomføringen av adopsjonen, både i Norge og i utlandet.

Søkere må beskrive og dokumentere hele adopsjonsprosessen i det aktuelle landet, også hvordan adopsjonen skal gjennomføres. Det må være klarlagt hvilken myndighet i det aktuelle landet norsk adopsjonsmyndighet skal forholde seg til. For land som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1993 er dette landets sentralmyndighet, jf. konvensjonens artikkel 6. For andre land må søker opplyse og dokumentere hvem som er rett myndighet.

Bufetat region øst må undersøke adopsjonsregelverket i det aktuelle landet, blant annet hvilke rettsvirkninger adopsjonen har. Om nødvendig, må det innhentes supplerende opplysninger gjennom

²⁰ Prop. 88 L (2016-2017) side 124.

utenriktstjenesten. Adopsjonsmyndigheten i landet må ha bekreftet skriftlig at de vil samhandle med den norske adopsjonsmyndigheten om gjennomføringen av adopsjonen.

Forhåndssamtykke kan først utstedes når det, i tillegg til vilkårene over, foreligger tilstrekkelige opplysninger om adopsjonsprosessen og om hvordan adopsjonen skal gjennomføres enten i opprinnelseslandet eller i Norge.

8.3 Søker må ha gjennomført adopsjonsforberedende kurs

Søker som har formidlingsbekreftelse eller som skal søke om adopsjon utenom godkjent adopsjonsorganisasjon, skal ha bekreftelse fra Bufetat region øst om at de oppfyller vilkårene for slik adopsjon før de kan delta på adopsjonsforberedende kurs, jf. forskrift om adopsjon § 2 andre ledd. Kurset skal gi adopsjonssøkere innsikt i hva som kreves av dem som adoptivforeldre, forberede dem til å ta imot barn og til å møte eventuelle utfordringer under barns oppvekst.

Kravet om adopsjonsforberedende kurs gjelder ikke søkere som har adoptert fra utlandet tidligere eller som allerede har gjennomført et slikt kurs.

Hvis adopsjonen gjelder barn søker har tilknytning til, kan Bufetat region øst bestemme at søker ikke må delta på adopsjonsforberedende kurs.

8.4 Søker må ha forhåndssamtykke til å adoptere

Søker som har formidlingsbekreftelse eller har fått tillatelse til å adoptere utenom organisasjon og som har deltatt på adopsjonsforberedende kurs, må i tillegg oppfylle vilkårene i adopsjonsloven og forskrift om adopsjon §§ 1 og 3 for å kunne få forhåndssamtykke til å adoptere fra utlandet.

Fra 1. juli 2018 omfatter et forhåndssamtykke til adopsjon ett barn under 5 år eller to søsken som begge er under 5 år, jf. adopsjonsloven § 18 andre ledd. Forhåndssamtykket gjelder i 3 år, jf. forskrift om adopsjon § 13 første ledd.

Gjelder søknaden forhåndssamtykke til adopsjon av et bestemt barn som søker har tilknytning til i utlandet, skal det framgå av forhåndssamtykket hvilket barn forhåndssamtykket gjelder, jf. forskrift om adopsjon § 15.

Hvis søker fortsatt fyller vilkårene for å adoptere etter 3 år, kan adopsjonsmyndigheten forlenge forhåndssamtykket med 2 år. Slik forlengelse kan bare gis én gang. Søknad om forlengelse skal sendes adopsjonsmyndigheten senest 3 måneder før forhåndssamtykket utløper, jf. forskrift om adopsjon § 13 andre ledd.

Hvis søker har fått et konkret forslag om tildeling og adopsjonsprosessen er inne i en avsluttende fase, kan Bufetat forlenge forhåndssamtykket selv om søker tidligere har fått forlenget forhåndssamtykket med 2 år, jf. forskrift om adopsjon § 13 tredje ledd.

Når forhåndssamtykke er gitt, gjelder adopsjonen i Norge, jf. adopsjonsloven § 46.

8.5 Adopsjon av barn med behov for spesiell støtte

Søker kan ikke få forhåndssamtykke til å adoptere barn med behov for spesiell støtte, med unntak av barn søker har tilknytning til, jf. forskrift om adopsjon § 12 andre ledd.

Det kan være vanskelig å forutsi hvilke barn som har behov for spesiell støtte, det vil si hvilke barn som trenger oppfølging utover det man må regne med ved adopsjon av barn fra utlandet.

Barnet skal anses for å ha behov for spesiell støtte hvis det er eldre enn 5 år eller hvis adopsjonen gjelder flere enn 2 søsken.

Barnet skal også anses å ha behov for spesiell støtte hvis det er opplysninger om barnets fysiske eller psykiske helse som tilsier at det med stor grad av sikkerhet vil kreve ekstra ressurser av sine framtidige foreldre. Det kan for eksempel dreie seg om opplysninger om at barnet er svært omsorgs- eller behandlingstrengende som følge av at det har vært utsatt for grov mishandling eller omsorgssvikt. Det kan også dreie seg om opplysninger om at barnet har mer alvorlige fysiske skader, som vil kreve spesialisert behandling over tid fra hjelpeapparatet.

Hvis barnet har behov for spesiell støtte, skal Bufdir innhente en uttalelse fra det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker før direktoratet avgjør om tildelingen til søker kan godkjennes, jf. adopsjonsloven § 22 første ledd.

Adopsjonen kan bare gjennomføres hvis Bufdir godkjenner tildelingen. Søker kan ikke klage på avgjørelsen, jf. forskrift om adopsjon § 14 tredje ledd.

8.6 Vurderingen av barnets beste

Forskrift om adopsjon § 1 gir retningslinjer for vurderingen av søkere ved søknad om forhånds-samtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Retningslinjene gjelder også ved søknad om nasjonal adopsjon av spedbarn.

8.6.1 Hvor lenge søkere må ha bodd sammen

Som hovedregel må ektefeller eller samboere ha bodd sammen de siste to årene før søknaden sendes inn, jf. forskrift om adopsjon § 1 andre ledd. At søkere har bodd sammen over en periode er viktig for å vurdere hvor varig og stabilt forholdet deres er. I utgangspunktet kreves det at søkerne har hatt felles registrert bostedsadresse i folkeregisteret.

Hvis det er gode grunner til at søkerne ikke har hatt eller har felles adresse i folkeregisteret, kan det unntaksvis godtas at felles bosted dokumenteres på annen måte.

Forskriften åpner for at adopsjon kan innvilges selv om søkerne ikke har bodd sammen i to år. I vurderingen skal det legges vekt på om paret har felles barn, har kjøpt felles bolig mv.

8.6.2 Enslige søkere

Søkeren må ha de nødvendige forutsetningene for å ha eneomsorgen for et adoptivbarn. Vilkåret innebærer at søkeren må være egnet til å ta vare på et adoptivbarn på egenhånd i et 15–20 års perspektiv.

Når en enslig søker om å adoptere, skal det i vurderingen legges vekt på om søkeren har et stabilt og godt nettverk med familie og venner som er tilgjengelig i hverdagen, og om barnet vil sikres kontakt med begge kjønn i oppveksten. Generelt anses familienettverk mer stabilt enn vennenettverk. Et relevant moment i vurderingen vil være om søker har spesiell kunnskap om og erfaring med barn. I vurderingen skal det legges vekt på søkerens egnethet framfor formell kompetanse. Det kan blant annet legges vekt på om søker har reell barneerfaring. Med reell barneerfaring menes erfaring med å ta vare på barn på egenhånd over en viss periode, for eksempel gjennom arbeid, ved å ha vært fosterhjem eller besøkshjem eller å ha hatt barn på overnatting over noe tid.

Dersom en enslig adopsjonssøker søker om å adoptere et bestemt barn, altså et barn vedkommende kjenner og har en relasjon til, kan adopsjonsmyndighetene vurdere saken mer konkret. Søker må alltid

fylle kravene for å kunne ha eneomsorgen for barnet, men den skjønsmessige vurderingen og særlig forholdet mellom søker og barnet blir mer sentralt.

8.6.3 Vurderingen av søkers egnethet

Ved adopsjon av barn fra utlandet, må søkere være egnet og motiverte for å bli foreldre til ett barn under 5 år eller to søsken som begge er under 5 år, jf. forskrift om adopsjon § 1 fjerde ledd.

Ved behandling av søknad om forhåndssamtykke skal det foretas en helhetlig vurdering av søkerens forutsetninger for å gi ett barn eller to søsken under 5 år omsorg gjennom hele oppveksten.

Adopsjonssøkere skal ha forutsetninger for å være gode omsorgspersoner, se adopsjonsloven § 5 og forskriften § 1. Etter forskrift om adopsjon § 1 skal blant annet følgende momenter vektlegges i vurderingen av hvem som er egnet til å adoptere:

- a) personlige egenskaper og motivasjonen for å adoptere
- b) fysisk og psykisk helse
- c) forutsetningene for å takle omsorgsoppgaver under hele barnets oppvekst
- d) familiesituasjonen
- e) familiens økonomi
- f) boligstandard og bomiljø
- g) vandel.

Når en søker blir vurdert til forhåndssamtykke, kan det legges vekt på søkerens erfaring med og kunnskap om barn. Dette følger av forskrift om adopsjon § 1 fjerde ledd.

Retningslinjene er veiledende, ikke absolutte krav, og adopsjonsmyndighetens avgjørelse skal bygge på en helhetsvurdering av alle relevante fakta og momenter.

Personlige egenskaper og motivasjon for å adoptere

Ved søknad om adopsjon av barn fra utlandet vet Bufetat som hovedregel ikke hvilket eller hvilke barn søkerne vil få forespørsel om å adoptere.

Barn som adopteres fra utlandet kan være andre lands barnevernsbarn. Mange av barna har levd med mangelfull omsorg og/eller hatt traumatiske opplevelser, og/eller har opplevd flere relasjonsbrudd før de blir adoptert. I vurderingen av søknaden om adopsjon må det derfor tas høyde for at barnet/barna kan ha levd under slike forhold over flere år.

Søker må ha innsikt i og forståelse for omsorgsoppgavens omfang.

Ved ny lov skal det kun gis ett forhåndssamtykke (for ett barn under 5 år eller to søsken som begge er under 5 år), og det stilles ikke noe absolutt krav til formalkompetanse. I forskriften til ny lov er søkers erfaring med og kunnskap om barn tilføyd som et moment det kan legges vekt på i vurderingen av om søker vil være en god omsorgsperson, jf. forskrift om adopsjon § 1 fjerde ledd. Dette innebærer at adopsjonssøkernes kunnskaper om og erfaringer med barn, som de har tilegnet seg gjennom utdanning, arbeidserfaring eller erfaring med egne eller andres barn, kan tillegges vekt i vurderingen. Forannevnte er en følge av det som kom fram under stortingsbehandlingen. Ved behandling av departementets lovproposisjon 88 L uttalte komiteen i Innst. 359 L:

"K o m i t e e n viser til at det foreslås å videreføre at det normalt gis forhåndssamtykke for ett barn eller ett søskenpar fra 0–3 år, men viser til at flere høringsinstanser har argumentert for at det bør bli enklere å bli godkjent for adopsjon av barn på mellom tre og fem år. Med dagens praksis blir mange ellers velegnede foreldre avvist fordi de mangler formalkompetanse. Komiteen mener det ofte er andre faktorer enn alder som avgjør om det er behov for at foreldrene har riktig formalkompetanse. Man kan for eksempel se for seg en ett-åring som har ligget i en seng uten voksenkontakt hele livet, og

en fire-åring som har bodd hele livet på et velfungerende barnehjem. Komiteen mener at dagens praksis ikke er godt begrunnet, og foreslår:

«Adopsjonsloven § 18 annet ledd skal lyde: En søker kan få forhåndssamtykke til adopsjon av ett barn under 5 år eller av to søsken som begge er under 5 år.»

Stortinget vedtok bestemmelsen med denne ordlyden, som tilsvarer ordlyden i adopsjonslovutvalgets forslag.

En del av bakgrunnen for Adopsjonslovutvalgets forslag om én alders- eller godkjenningsramme var at utvalget mente at de egenskapene adopsjonssøkerne må ha for å adoptere et barn mellom 0 og 3 år, ikke i vesentlig grad bør skille seg fra egenskapene som er nødvendige for adoptivforeldre som adopterer et barn mellom 3 og 5 år. Komiteen viste også under sin behandling av lovforslaget (se over) til flere høringsinstanser som mente at det burde bli enklere å bli godkjent for adopsjon av barn på mellom tre og fem år og at velegnede foreldre blir avvist fordi de mangler formalkompetanse. Komiteen mente at dagens praksis ikke er godt begrunnet.

Søkernes kunnskaper om og erfaringer med andre kulturer og språkkunnskaper, kan også vektlegges. Bufetat kan om nødvendig be adopsjonssøker dokumentere opplysningene ved å framlegge attester, vitnemål mv.

Alle søkere må være trygge på sin beslutning om og motivasjon for å adoptere. Dersom søker behandles for barnløshet, skal motivasjonen for å adoptere undersøkes nærmere.

Fysisk og psykisk helse

Søkeres fysiske og psykiske helse skal vurderes ut fra hensynet til barnets beste. Avgjørende er om sykdom, lidelse eller nedsatt funksjonsevne har betydning for deres omsorgsevne og -mulighet i dag og i framtiden. Det må blant annet vurderes hvilket overskudd søkere har og hvilken sikkerhet det er for at de kan ivareta omsorgen for et barn i tillegg til seg selv og eventuelle andre barn i familien i lang tid framover. Søkers sykdomshistorikk er relevant i denne vurderingen.

Hvis søker har kroniske sykdommer, lidelser og/eller funksjonsnedsettelse, skal søkers diagnose og prognose og behov for medisiner eller annen behandling vurderes. Hvis søker mottar ytelse fra NAV, skal det legges vekt på årsaken til at ytelsen er gitt og om forholdet har betydning for søkers omsorgsevne og familieliv over tid. Hvis en søker har hatt en alvorlig sykdom som er behandlet med tilfredsstillende resultat, kan det være aktuelt å kreve en symptomfri periode. Det skal som hovedregel ikke gis forhåndssamtykke til søkere som er avhengig av daglige medisiner mot alvorlig psykisk lidelse for å kunne fungere normalt.

Forutsetninger for å takle omsorgsoppgaver i tilstrekkelig tid framover

Av hensyn til barnet er det viktig at adoptivforholdet etableres i den livsfasen en familie normalt får egenfødte barn. Det er ikke fastsatt en øvre aldersgrense i adopsjonsloven eller forskriften. Søkers alder må vurderes med tanke på at søker skal kunne ivareta omsorgen for barnet fram til det er voksent.

I vurderingen vil det være relevant å se på søkerens alder i lys av aldersforskjellen mellom barn og adoptivforeldrene. Som et veiledende utgangspunkt bør ikke aldersforskjellen mellom søkerne og barnet være mer enn 45 år på tidspunktet for forhåndssamtykket. Det skal også legges vekt på aldersforskjellen mellom adopsjonssøkerne hvis den ene søkeren er vesentlig yngre enn den andre og om søkere allerede har mindreårige barn slik at adoptivbarnet vil bli en del av en småbarnsfamilie.

Familiesituasjonen

Et utenlandsk barn som skal adopteres av en familie bosatt i Norge må omstille seg til et nytt liv, og vil i kortere eller lengre perioder være den i familien som trenger mest omsorg og støtte. Hvis søker har andre barn, bør adoptivbarnet som et veiledende utgangspunkt være to år yngre enn det yngste barnet i familien.

Det skal legges vekt på søkerens samlede omsorgsoppgaver. Hvis det er andre barn i familien, kan det være grunn til å be om uttalelse om barnets fungering fra eksempelvis skole, helsestasjon, barnehage eller andre hjelpeinstanser.

Stabil økonomi

Søkerne må ha en stabil familieøkonomi og det må være samsvar mellom inntekter, utgifter, formue og gjeld. Målet er å sikre at barnet får vokse opp under trygge og forutsigbare forhold.

Boligstandard og bomiljø

Søkerne må ha en stabil og alminnelig boligstandard målt etter norske forhold. I vurderingen skal det legges vekt på stabiliteten i boforholdet og på om boligen er egnet for en barnefamilie. Bomiljøet bør også kunne gi et godt oppvekstmiljø for barn.

Søkernes vandel

En adopsjonssøknad skal inneholde uttømmende politiattest, jf. forskrift om adopsjon § 3 bokstav e). Hvis søker har anmerkning på politiattesten, skal Bufetat vurdere om de straffbare forholdene kan ha betydning for søkers egnethet til å adoptere barn. Generelt vil anmerkninger som ligger langt tilbake i tid tillegges mindre vekt enn nyere straffbare forhold. Alvorlige og/eller gjentatte lovovertridelser vil likevel kunne tillegges betydelig eller avgjørende vekt selv om overtredelsen ligger langt tilbake i tid. Bufetat kan be søker om kopi av dom for straffbart forhold.

Hvis søker har bodd i utlandet, må Bufetat vurdere om det er nødvendig å innhente politiattest derfra. Ikke alle land har det samme systemet som Norge, hvor alle straffbare forhold registreres nasjonalt og hvor det eksisterer ulike typer attester som bekrefter forholdene. Enkelte lands lovgivning kan også ha begrensninger med hensyn til hvilke opplysninger om privatpersoner som kan utleveres til andre lands myndigheter.

Hvis søker hevder det ikke er mulig å framskaffe uttømmende politiattest eller annen type politiattest fra utenlandske myndigheter, må søker dokumentere dette. Bufetat må i tilfelle vurdere konkret hvilken betydning dette får for vurdering av søknaden. Det vil kunne avhenge av hvor lenge søkerne har bodd i Norge (dvs. hvor lang tidsperiode den norske politiattesten dekker), hvor lange utenlandsoppholdene har vært, søkers alder og hvilke anmerkninger som finnes på den norske attesten.

Adopsjon av barn med spesiell støtte

Hvis barnet har behov for spesiell støtte, skal adopsjonsmyndigheten innhente en uttalelse fra det faglig rådgivende utvalget for adopsjonssaker før tildelingen kan godkjennes eller avslås.

Det faglig rådgivende utvalget skal vurdere om søker har de nødvendige egenskapene for å adoptere barnet. Utvalget skal legge avgjørende vekt på å sikre barnet en trygg oppvekst slik at adopsjonen blir til barnets beste, jf. forskrift om adopsjon § 16. Utvalget skal gi en skriftlig og faglig begrunnet uttalelse. Det skal gå fram av uttalelsen hvilke vurderinger utvalget har gjort og om utvalget har vært i tvil.

Adopsjonsmyndigheten skal legge stor vekt på utvalgets uttalelse og skal ikke godkjenne en tildeling hvis det er tvil om adopsjonen vil bli til barnets beste, jf. adopsjonsloven §§ 4 og 22.

8.7 Søker må informere om endringer i sin livssituasjon

Søker skal informere Bufetat om endringer i familie- eller livssituasjon mellom søknadstidspunktet og fram til adopsjonen er gjennomført, jf. forskrift om adopsjon § 6 første ledd.

Endringene søker skal informere om er blant annet opplysninger om:

- a) graviditet
- b) behandling for barnløshet
- c) at familien har fått et fosterbarn
- d) endring i sivilstatus, blant annet samlivsbrudd
- e) sykdom
- f) arbeidsledighet
- g) endring i økonomi
- h) flytting

8.8 Forhåndssamtykket kan trekkes tilbake

Det kan gå lang tid fra forhåndssamtykke er gitt, til adopsjonen faktisk er endelig gjennomført. I løpet av denne tiden kan søkerens livssituasjon endre seg på en slik måte at det kan være grunnlag for å omgjøre vedtaket om forhåndssamtykke, jf. forvaltningsloven § 35 siste ledd.

Etter forskrift om adopsjon § 6 skal søker informere Bufetat om endringer i familie- eller livssituasjon mellom søknadstidspunktet og fram til adopsjonen er gjennomført. Endringer vil blant annet omfatte graviditet, behandling for barnløshet, at familien får et fosterbarn, samlivsbrudd, sykdom, arbeidsledighet og flytting. Listen er ikke uttømmende.

Adopsjonsorganisasjonen har også plikt til å informere Bufetat hvis de får nye opplysninger i en sak som kan ha betydning for søkers forhåndssamtykke, jf. forskrift om adopsjon § 26.

Bufetat skal i disse tilfellene vurdere om vilkårene for adopsjon fortsatt er oppfylt, og kan pålegge adopsjonsorganisasjonen å hindre at søker blir tildelt et barn før den nye vurderingen er gjort, jf. forskrift om adopsjon § 6 andre ledd.

Bufetat skal trekke forhåndssamtykket tilbake hvis søkerne ikke lenger oppfyller vilkårene for å adoptere. Tilbaketrekking av forhåndssamtykke er et enkeltvedtak som kan påklages til Bufdir, jf. forvaltningsloven § 28.

8.9 Bufdir skal godkjenne utlandets forslag til adopsjon

Det er myndighetene i landet der barnet har sitt vanlige bosted som tildeler barn til søker som har fått forhåndssamtykke til å adoptere et barn fra utlandet, jf. adopsjonsloven § 22.

Tildelingen skal godkjennes av Bufdir eller den adopsjonsorganisasjonen som har fått delegert myndigheten til å godkjenne adopsjonen, før adopsjonen kan gjennomføres.

8.10 Oppfølgingsrapporter til myndigheten i opprinnelseslandet

Hvis myndighetene i landet barnet ble adoptert fra krever oppfølgingsrapporter utarbeidet eller godkjent av offentlig myndighet, om barnets situasjon i Norge, skal Bufetats regionkontor utarbeide slike rapporter, jf. adopsjonsloven § 23. Ansvarer gjelder i 3 år etter at barnet kom til Norge. Det er

utarbeidet rutiner – Utarbeidelse av oppfølgingsrapporter etter adopsjonsloven § 23 – som skal benyttes.

Kommunen skal bistå med opplysninger til oppfølgingsrapportene og utarbeide oppfølgingsrapporter hvis adopsjonsmyndigheten ber om det.

9 Adopsjonsbevilling og registrering av adopsjonen

Når norske myndigheter har innvilget en adopsjon og vedtaket er endelig, skal Bufetat utstede adopsjonsbevilling. Det gjelder også når det er fylkesnemnda for sosiale saker som har innvilget adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 12 andre ledd.

Bevillingen dokumenterer at adopsjon er innvilget og er grunnlaget for at adopsjonen kan registreres i adopsjonsregisteret og andre offentlige registre i Norge. Adopsjonsbevillingen skal dateres den dagen adopsjonen ble innvilget.

Når adopsjonsbevillingen er utstedt, sender Bufdir melding om adopsjonen til folkeregisteret. Barnet vil da bli registrert som søkers barn i folkeregisteret. At barnet er adoptert, er en taushetsbelagt opplysning som det ikke skal gis informasjon om.

Særlig om internasjonal adopsjon

De fleste internasjonale adopsjoner innvilges i utlandet. Norske myndigheter skal derfor normalt ikke utstede adopsjonsbevilling i slike saker. Adopsjonen skal likevel registreres i adopsjonsregisteret, og Bufdir skal sende melding om adopsjonen til folkeregisteret.

Hvis en adopsjonen er gjennomført i barnets opprinnelsesland på grunnlag av et forhåndssamtykke fra norske adopsjonsmyndigheter, anerkjennes avgjørelsen i Norge og barnet blir norsk statsborger ved adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 46 og statsborgerloven § 5. Barnet kan få norsk pass ved norsk utenriksstasjon i det aktuelle landet før hjemreise til Norge. Når adopsjonen er gjennomført i utlandet, skal de utenlandske dokumentene sendes til Bufdir for kontroll. Bufdir skal kontrollere at adopsjonen er gyldig gjennomført og at avgjørelsen er rettskraftig. Deretter skal adopsjonen registreres i det sentrale adopsjonsregisteret i Norge.

Hvis adopsjonen skal gjennomføres i Norge, utsteder Bufdir adopsjonsbevilling. De utenlandske frigivelsesdokumentene må sendes til Bufdir før adopsjonen kan registreres. Det må gå klart fram av dokumentene at barnet er frigitt til søkerne av rette utenlandske myndigheter for adopsjon, og at frigivelsen er endelig. I disse sakene skal Bufetat sende informasjon om forhåndssamtykket til Utlendingsdirektoratet for å sikre barnets rett til innreise og oppholdstillatelse i Norge fram til adopsjonen kan gjennomføres her.

Adopsjon som er gjennomført i utlandet uten norsk forhåndssamtykke, registreres ikke i adopsjonsregisteret. Dette gjelder selv om adopsjonen anerkjennes i Norge. I slike tilfeller må søker selv melde adopsjonen til folkeregisteret.

Adoptivforeldre har krav på engangsstøtte etter søknad til Bufdir. Engangsstøtte er en økonomisk ytelse som gis til adoptivforeldre etter at barnet har kommet til Norge.

10 Adopsjonssøknaden

Søker må bruke skjemaet «Søknad om adopsjon», som kan lastes ned fra Bufetats hjemmesider, www.bufetat.no. Der gis det en oversikt over skjemaene som skal brukes ved søknad om adopsjon og hvilke vedlegg som skal følge søknaden.

Søknaden skal sendes til Bufetat som skal avgjøre søknaden. Bufetat skal straks informere søkerne hvis søknaden er mangelfullt utfylt, nødvendige dokumenter ikke er lagt ved, eller det er behov for tilleggsopplysninger eller å ettersende dokumentasjon.

Oversikt over skjemaer som finnes på Bufdirs hjemmeside

Bufdir har ansvaret for skjemaene som skal benyttes ved søknad om adopsjon. Bufdir har også ansvar for å holde skjemaene oppdatert.

Ved søknad om adopsjon, skal følgende skjemaer benyttes:

- Søknad om adopsjon
- Samtykke fra barnet ved søknad om adopsjon
- Samtykke til adopsjon fra den som har foreldreansvar for barnet
- Erklæring ved søknad om adopsjon fra barnets mor/far som ikke har del i foreldreansvaret
- Egenerklæring om helse
- Legeerklæring for adopsjonssøker

Skjemaene kan lastes ned fra Bufdirs hjemmeside, www.bufdir.no

Nasjonal adopsjon av spedbarn og forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet

Ved nasjonal adopsjon av spedbarn og forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet, følger det av forskrift om adopsjon § 3 at søknaden skal inneholde:

- a) fødselsattest eller kopi av gyldig pass
- b) adressehistorikk fra folkeregisteret
- c) skjema - egenerklæring om helse
- d) skjema - legeerklæring
- e) uttømmende politiattest
- f) utskrift av det siste grunnlaget for skatt
- g) vigselfattest når søkerne er ektefeller
- h) utskrift fra folkeregisteret som dokumenterer statsborgerskap
- i) formidlingsbekreftelse fra en godkjent adopsjonsorganisasjon når søknaden gjelder utenlandsadopsjon som skal formidles av en slik organisasjon
- j) bilde av søkerne når søknaden gjelder spedbarnsadopsjon
- k) kursbevis fra adopsjonsforberedende kurs.

Dokumentasjonen skal være originaldokumenter som ikke er eldre enn seks måneder.

Fødselsattest, vigselfattest og pass kan likevel framlegges i kopi som er bekreftet av offentlig tjenesteperson eller advokat. Fødselsattesten og utskriften av det siste grunnlaget for skatt kan være eldre enn 6 måneder.

For å få søknaden så godt opplyst som mulig, kan Bufetat blant annet kreve tilleggsopplysninger fra søker og innhente rådgivende uttalelse fra en lege og en psykolog. Bufetat kan også innhente opplysninger fra personer i søkers nettverk, jf. forskrift om adopsjon § 5. Hvis uttalelsene eller tilleggsopplysningene omfatter personopplysninger om andre enn søker, skal Bufetat innhente samtykke til å motta opplysningene fra den opplysningene gjelder.

Ved søknad om nasjonal adopsjon av barn som er kjent, skal i tillegg følgende dokumentasjon sendes inn:

- a) barnets fødselsattest, i original eller bekreftet kopi
- b) dåpsattest dersom barnet er døpt, i original eller bekreftet kopi
- c) utskrift fra folkeregisteret om foreldreansvar
- d) skjema: Samtykke til adopsjon fra den som har foreldreansvaret for barnet

- e) skjema: Erklæring ved søknad om adopsjon fra barnets forelder som ikke har del i foreldresvaret
- f) skjema: Samtykke fra barnet ved søknad om adopsjon (dersom barnet har fylt 12 år). (Vanligvis vil offentlig tjenesteperson eller advokat benyttes ved innhenting av samtykke)
- g) dødsattest i tilfelle en eller begge foreldre er døde, i original eller bekreftet kopi
- h) dokumentasjon på eventuell vergeoppnevning og erklæring fra vergen om samtykke til adopsjon, i original eller bekreftet kopi

Er personen som skal adopteres over 18 år, skal ikke vedleggene c, d, f, h, i, j, k, n, o og p følge søknaden. Bufetat vil ved behandling av søknaden vurdere hvilken annen dokumentasjon som er nødvendig for å opplyse saken. I tilfeller hvor dokumentasjonen omfatter personopplysninger, skal Bufetat innhente særskilt samtykke fra den som opplysningene gjelder.

11 Oversikt over konvensjoner, aktuelle lover, forskrifter og retningslinjer mv.

Konvensjoner

- FNs konvensjon om barnets rettigheter 20. november 1989.
- Konvensjon 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner (Haagkonvensjonen 1993).
- Konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål med sluttprotokoll. (Nordisk familierettslig konvensjon). Konvensjonen gjelder i Norge med lovs kraft, jf. lov 19. desember 1969 nr. 75.
- Europeisk konvensjon om adopsjon av barn (revidert) ETS 202 vedtatt 27. november 2008.

Aktuelle lover, forskrifter og delegeringsvedtak

- Lov om adopsjon av 16. juni 2017 nr. 48 (adopsjonsloven)
- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven)
- Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7 (barneloven)
- Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (barnevernloven)
- Lov om ekteskap av 4. juli 1991 nr. 47 (ekteskapsloven)
- Lov om vergemål 26. mars 2010 nr. 9 (vergemålsloven)
- Lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven)
- Lov om norsk statsborgerskap 10. juni 2005 nr. 51 (statsborgerloven)
- Forskrift 22. juni 2018 nr. 959 om adopsjon.
- Vedtak 22. juni 2018 nr. 960 om delegering om myndighet etter adopsjonsloven, fastsatt av Barne- og likestillingsdepartementet.

Rundskriv/Retningslinjer/Veiledere

- Barne- og likestillingsdepartementets rundskriv Q-1245. (Dette rundskriv) om saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon, utgitt juni 2018.

- Barne- og likestillingsdepartementets veiledningshefte Q-1246 om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon, utgitt juni 2018.
- Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-113 utgitt desember 2000 om retningslinjer for tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.

Rutiner

- Barne-, ungdoms og familiedirektoratets rutine - Utarbeidelse av oppfølgingsrapporter etter adopsjonsloven § 23 fastsatt juni 2018.
- Barne-, ungdoms og familiedirektoratets rutine - Behandling av søknader fra adopterte og deres etterkommere om hvem de opprinnelige foreldrene er, fastsatt juni 2018